

& Diakonie Parochie

Een uitgave
van het LKDB

Jaargang 24

Nummer 4

**December
2011**

Diaconale kernwoorden. *Diakonia in het NT en 'Collins-discussie'.*

Reacties op het proefschrift *Diaconie* van Henk Meeuws

“Het gaat om mensen opzoeken, verbindingen maken, schakelen”

Winnaar Brood en Rozen Bisdome Rotterdam

Noodsignalen uit het Paradijs

Inhoud

Ter inleiding	1
<i>Diakonia</i> in het NT en de ‘Collins-discussie’	2
Spiritualiteit en diaconie	7
Lange adem en groot geloof	9
“Het gaat om mensen opzoeken, verbindingen maken, schakelen”	11
Winnaar Brood en Rozen Prijs bisdom Rotterdam	15
Diaconale stad Roosendaal, een beweging van maatjes!	17
Diaconale zondag in het Bisdom Haarlem-Amsterdam	19
Vastenactie en hongerdoek 2012	21
De x-factor van Sint Maarten in aartsbisdom Utrecht	23
Diaconie in een veranderende samenleving: De Bakkerij Leiden 25 jaar	25
Geloven in samenleven	27
Kerken luiden de noodklok	29
SchuldHulpMaatje volop in ontwikkeling	31
Noodsignalen uit het paradijs	33
<i>Overgave in vertrouwen</i> boekbespreking	36
<i>Gedeelde zorg</i> proefschrift boekbespreking	37
Agenda en weetjes	39
Cordaid Programma Nederland	40
Colofon	
Meditatief: <i>Ubi caritas est</i>	

Redactioneel

Het tijdschrift *Diakonie & Parochie* wil ingaan op ontwikkelingen rond diaconie in parochies, Parochiële Caritas Instellingen en katholieke gemeenschappen. Inhoudelijke ontwikkelingen, beleidsmatige ontwikkelingen, oogst van conferenties en werkdagen, concrete voorbeelden, interviews met mensen in de praktijk, recensies van relevante boeken vullen de pagina's. Het aantal pagina's per nummer bedraagt 40. Zo kan *Diakonie & Parochie* uitgroeien naar een praktisch katholiek diaconaal tijdschrift. Voor redactionele contacten: crijns@ziggo.nl

Ter inleiding

Hub Crijns
[Foto Peter de Bie]

Het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad is een van de partners bij de uitvoering van het grote oecumenisch project SchuldHulpMaatje. Vanuit het onderzoek *Armoede in Nederland*, waarin de diaconale hulp van kerken aan individuen en groepen in kaart is gebracht, wisten we dat de nood in huishoudens toeneemt. Parochiële Caritas Instellingen, noodfondsen, voedselbanken, formulierenbrigades, thuis-administraties, en diaconale werkgroepen weten van die nood uit eigen ervaring. Het is geen verrassing dat dit project binnen de kerken zo enorm is aangeslagen. Ook de brede oecumenische samenwerking komt niet onverwacht. Na een jaar hard werken is er een drie-daagse training ontwikkeld, een concept voor hoe plaatsen met SchuldHulpMaatje kunnen starten, criteria voor een certificaat, samenwerking met de burgerlijke overheid. Eind december is SchuldHulpMaatje gestart in meer dan 40 plaatsen, zijn 1.200 maatjes geworven en getraind, en staan 40 plaatsen te trappelen om in 2012 ook te beginnen. In december wordt hard gewerkt aan de afronding van het eerste startjaar en de verantwoording van de verkregen subsidies richting Ministerie van Sociale Zaken en werkgelegenheid. Tegelijk is zonneklaar dat SchuldHulpMaatje niet meer van de diaconale kalender zal wijken. Ook in de komende jaren zal dit maatjesproject zich uitbreiden. Niet in het minst omdat de problematische positie van Nederlandse huishoudens het afgelopen jaar opnieuw vergroot is.

Als diaconale organisaties binnen de kerk worden we in dit kwartaal verwend met een heel stevige bezinning op diaconie. Op 18 oktober heeft Henk Meeuws met succes zijn proefschrift *Diaconie. Van grondslagenonderzoek tot een pleidooi voor een diaconale mystagogie* (Nar-ratio, 2011) verdedigd. Het is een grondige verkenning van de diaconale praktijk en levert

een stevig appèl op richting de kerkleiders om voortaan de diaconale missie tot het eigene van kerk-zijn te rekenen. U leest enthousiast makende reacties van twee leden uit de promotiecommissie.

Het boek *Diaconie in beweging. Handboek Diaconiewetenschap* (uitgeverij Kok samen met landelijk bureau DISK, 2011) is begin december gepresenteerd. Ook dit boek gaat uitgebreid in op de diaconale bronnen en verkent de diaconale agenda vanuit de hedendaagse context. In dit nummer krijgt u een stevig voorproefje van Bart Koet, die de oogst uit onderzoeken rond *diakonia* opraapt en ons inleidt in de zogenoemde 'Collins-discussie'. Hopelijk maakt het u nieuwsgierig naar meer. Beide boeken zijn te bestellen bij landelijk bureau DISK. Voor verdere gegevens kijkt u op www.disk-arbeidspastoraat.nl en natuurlijk op www.rkdiaconie.nl.

Natuurlijk is er veel gedaan, gesproken en gedacht in het afgelopen kwartaal rond diaconie. De redactie heeft voor u enkele interessante activiteiten uitgekozen en in het blikveld van uw leelslust gezet. Interessant is dat het plan voor een diaconale zondag in november rond het feest van Sint Maarten ingang begint te vinden.

Ook het derde nummer van *Diakonie & Parochie* werd door u gewaardeerd en trok belangstelling door de extra verspreiding binnen de bisdommen. U krijgt dus alle kansen om u te abonneren op dit tijdschrift, waarvan de redactie hoopt dat het uw diaconale lijfblad zal worden. Het LKDB doet zijn best om bij de actualiteit te blijven. Voor al uw reacties en meningen kunt u terecht bij eindredacteur Hub Crijns. Adres: crijns@ziggo.nl.

Diakonale kernwoorden: nadenken over de betekenis van *diakonia* in het Nieuwe Testament

De zogenaamde 'Collins-discussie'

Bart Koet is bijzonder hoogleraar Vroegchristelijke letterkunde (Tilburg School of Theology) en docent aan de Hogeschool Leiden (afdeling Educatie).

In 1990 verscheen de dissertatie van de Australische exegeet John Collins, *Diakonia, Re-interpreting the Ancient Sources* (New York, Oxford, OUP). Hoewel het boek langzaam bekend werd in de wereld, zette het wel de standaard definitie van diaconie als (nederige) dienst op zijn kop. Bart Koet vat in dit artikel de zogenoemde 'Collins-discussie' kort samen.

In 1821 kwam een nieuwe vertaling uit van het Nieuwe Testament van de Leidse hoogleraar J.H. van der Palm. Al in 1818 had hij een vertaling van het Oude Testament gemaakt en later zou hij ook een vertaling van de Apocriefe of Deutero-canonieke boeken (1838) uitbrengen. Van der Palm geeft een bijzondere vertaling van het Griekse woord *diakonos* in het verhaal over de bruiloft van Kana. Hij vertaalt Joh 2,5 namelijk aldus: 'Zijne moeder zei tot de dienstdoden'. Zo ook in Joh 2,9. In de meeste modernere bijbelvertalingen worden die woorden vertaald met 'dienaren'.

Dienstdode en andere woorden

In de eenentwintigste eeuw komt het woord 'dienstdode' nauwelijks meer voor. Maar in de zestiger jaren van de twintigste eeuw was het nog een tamelijk gewoon woord, terwijl het in het begin van de twintigste eeuw zelfs zeer veel gebruikt werd. Volgens Wikipedia (nl.wikipedia.org/wiki/Dienstdode (9 maart 2009), opgeroepen 31 mei 2009) was in de eerste helft

van de twintigste eeuw een groot deel van de vrouwelijke beroepsbevolking in Nederland werkzaam als dienstdode. Wikipedia vermeldt dat na 1950 door de mechanisatie van het huishouden en de sterk stijgende lonen en belastingen de vraag afnam, waardoor het beroep van dienstdode in Nederland vrijwel is uitgestorven.

In het *Handwoordenboek van Nederlandsche Synoniemen* (1908) vinden we dat dienstdoden hoofdzakelijk vrouwelijke personen zijn. Daar wordt gemeld dat 'dienaar' deftiger is dan 'bediende' en dat 'dienaar' een voornamer of gewichtiger werkkring veronderstelt. Ik geef een uitvoerig citaat uit dit Handwoordenboek. (zie kader pagina 3)

We zien dat er in het woord 'dienstdode' een aspect van 'zending' meespeelde. De dienstdode als iemand met

een missie werd tot de (armere) vrouw die het huishoudelijk werk deed voor de rijkere lieden. En uiteindelijk verdween de benaming geheel. Dienstdoden heten tegenwoordig wel interieurmanagers. In elk geval wees volgens beide woordenboeken het woord 'dienaar' op een zekere status. Een 'dienaar' was deftig.

Verschuiving in het woord *diakonia*

De these van dit artikel is, dat een dergelijke verschuiving in betekenis ook aan de orde is bij het onderwerp van deze bijdrage: *diakonia* in het Nieuwe Testament. Dat is het Griekse woord waar het Nederlandse woord diaconie

van is afgeleid. Wanneer het woord *diakonia* onderzocht wordt, dan hoort daar ook het woord *diakonos* bij. Daarvan is het woord diaken afgeleid. Vaak wordt *diakonia* vertaald met dienst en het woord *diakonos* met dienaar. Omdat die vertaling, zoals hier beneden zal blijken, bepaald niet vanzelfsprekend is, zullen wij die woorden vaak onvertaald laten.

De 'Collins-discussie'

In het *Handboek Diaconiewetenschap* werd de volgende definitie van diaconie of diaconaat gegeven:

'Het handelen vanuit en door kerken en andere door het evangelie geïnspireerde groepen en bewegingen dat gericht is op het voorkómen, opheffen, verminderen dan wel mee uithouden van lijden en sociaal-maatschappelijke nood van individuen en van groepen mensen en op het scheppen van rechtvaardige verhoudingen in kerk en samenleving.' (Crijns, H., e.a., *Barmhartigheid en gerechtigheid*, Kampen, 2005-2, 392)

In *Diaconie in beweging*, het tweede deel van het Handboek Diaconiewetenschap, dat deze maand is verschenen, worden elementen uitgewerkt, die zijn blijven liggen in het eerste

boek. Zo werd in *Barmhartigheid en gerechtigheid* soms een bijbelse fundering gemist en met name een exegese van Handelingen 6, de oertekst van het woord 'diaconie' en bovengenoemde verwante begrippen (zie Koet, "Waar

blijft de "diakonia van het Woord"? Kanttekeningen bij het Handboek diaconiewetenschappen", in: *Bijdragen*, 2006, 66, 72-87). Het gaat daarbij dus om de afkomst van het woord diaconie en we concentreren ons daarbij op de term *diakonia* en minder op daarmee verwante termen als 'diaken' en 'diacones'. Studie van een passage als Hand. 6 en ruimer onderzoek naar de herkomst van het woord diaconie, diaken en

diaconaat is des te dringender, omdat sinds het hoofdwerk van de Australiër John Collins er een discussie is ontstaan over het begrip *diakonia* en verwante termen (*Diakonia* 1990 - een tweede editie verscheen in april 2009).

Definitie uit het Theologisch Wörterbuch

In het *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament* wordt als eerste betekenis van

Naakten kleden

Zieken verzorgen

'Bediende — bode — dienaar — dienstdode — knecht — lakei.

Alle woorden duiden iemand aan, die in dienst van een ander staat. *Dienaar* is eigenlijk het algemeene woord en duidt ieder aan, die dient. *Bediende* duidt in het algemeen iemand aan, die voor loon dient. Onder dienstdoden verstaat men hoofdzakelijk de bij iemand inwonende vrouwelijke personen, die voor loon huiselijke werkzaamheden verrichten. *Dienaar* is deftiger dan *bediende* of dienstdode en veronderstelt een voornamer of gewichtiger werkkring; vandaar dat het gebezigd wordt in samenstellingen als *kamerdienaar*, *gerechtsdienaar*, *staatsdienaar*, enz. *Bode* is de benaming voor de dienaren aan openbare inrichtingen, als b.v. het stadhuis, provinciaal gouvernement, een ministerie, terwijl de *dienaar*, die daar bij den minister dienst doet, *kamerbewaarder* genoemd wordt. Bij *knecht* staat het denkbeeld van persoonlijke afhankelijkheid meer op den voorgrond; dit is in nog sterkere mate het geval met *lakei*, dat vroeger *voetknecht* of *lijf-knecht* beteekende, die de livrei of de kleeren met wapenkleuren van zijn heer droeg. In figuurlijken zin duidt *knecht* iemand aan, die geen vrijen zelfstandigen wil heeft, *letterknecht*; *dienaar* wordt in beleefdheidsformules, als *uw dw. [=dienstwillige - BJK] dienaar*, gebruikt.

Maar een eeuw eerder, in het begin van de negentiende eeuw, kon dienstdode ook nog voor een man gebruikt worden. Dat kunnen we vinden in het veel uitgebreidere Weiland & Landré - *Woordenboek der Nederduitsche synoniemen* (1821), band 2, bladzijde 52-54, hier 52-53 (via google helemaal te raadplegen).

diakonia in het Nieuwe Testament 'Aufwartung bei Tische' of in wat bredere zin 'Fürsorge für die Verpflegung und den Lebensunterhalt' opgevoerd (TWNT, V, s.v., 87-88, hier 87). Als tweede volgt: 'jede Dienstleistung, die aus rechter Liebesgesinnung heraus geschieht'. Als derde mogelijkheid wordt de uitoefening van een bepaalde taak of plicht genoemd (bijvoorbeeld het apostelambt). Als vierde zeer specifieke betekenis kan diakonia de beroemde collecte voor Jeruzalem aanduiden (Rom. 15,30-32; 2 Kor. 8,1-6; 9,1.12-15). Bij het werkwoord van de diakon-stam worden 'het dienen aan tafel' en 'voor levensonderhoud zorgen' als eerste en tweede betekenis genoemd. Dit kan worden samengevat in een derde: 'dienen'.

Verschillende onderzoekers hebben gewaarschuwd tegen sommige zeer bedenkelijke theologische tendensen in dit woordenboek. Zo werd vanuit een scherpe lutherse (en nazistische) theologie het jodendom als een laakbare wettische religie afgeserveerd (Casey, "Some Anti-Semitic Assumptions in the Theological Dictionary of the New Testament", *Novum Testament*, 1999, 41, 280-291). Ondanks dat wordt het nog steeds als een gezaghebbend standaardwerk gebruikt. Ook het lemma *diakon*- wordt nog vaak geciteerd.

Bij de bespreking van de *diakon*-stam wordt veel nadruk gelegd op 'dienen' als minderwaardige activiteit van slaven. We kunnen dit accent vaak terugvinden in theologie en kerk, waar het woord diaconie gedurende de laatste decennia veelal synoniem geworden is met de (nederige?) dienst van de kerk, in de meest brede zin aan de armen in kerk en maatschappij. Het nieuwe exegetische onderzoek toont aan, dat deze interpretatie aan flinke herziening toe is.

Inbreng van Collins

Collins stelt op grond van zijn uitvoerig onderzoek vrij boud dat de *diakon*-stam in bijbelse tijden nooit gebruikt is om de sociale zorg van de kerk voor de armen aan te duiden. In zijn studie gaat hij het gebruik van de woordstam *diakon* na in Griekse geschriften, die min of meer contemporair zijn aan die van het

Nieuwe Testament. Alleen door een zorgvuldig onderzoek van wat de auteurs van andere Griekse geschriften bedoelden wanneer zij deze woordstam gebruikten, kan het duidelijk worden in hoeverre het christelijk Grieks van het Nieuwe Testament en van de vroege kerk een ander gebruik laat zien. In een appendix van zijn boek geeft Collins een uitgebreid overzicht van de verschillende mogelijke betekenissen (Collins, 1990, 335-337).

Collins' belangrijkste conclusie is dat *diakonia* een 'floating' begrip is. Het heeft geen precieze grondbetekenis, maar krijgt een precieze betekenis wanneer het 'vast komt te zitten' aan een context. Juist dit 'drijvend' karakter maakt het woord geschikt om gebruikt te worden in contexten van allerlei verschillende relaties.

Allereerst is van belang dat het woord *diakonia* in drie verschillende betekenisvel-

den voorkomt, en wel: (1) 'boodschap'; (2) 'bemiddeling' of 'agentschap'; en (3) 'dienst en verzorging'. Het gemeenschappelijke element daarbij is een activiteit van een 'in-between' soort. De grondbetekenis zou dan zoiets zijn als 'bemiddeling en opdracht in de naam van een opdrachtgever'. *Diakonia* is dan 'mandaat, zending, missie'.

Het woord *diakonos* werd dus niet gebruikt om een nederige functie aan te duiden, maar het wees vaak juist op een zekere erefunctie. Het was niet een woord uit de volkstaal, maar het

behoorde eerder tot de meer formele taal. Het woord werd in de Griekse literatuur ook in een religieuze context gebruikt.

Wanneer we Collins scherp samenvatten, dan stelt hij dat de betekenis van diaconie in de zin van dienst voor de naaste een uitvinding is in het negentiende-eeuwse Duitsland. Toen probeerde dominee Theodor Fliedner (zie

Crijns H., e.a., 2005-2, 150) met zijn diaconessen de nood te lenigen van de zich uitbreidende arbeidersklasse en hij liet zich daarbij inspireren door Handelingen 6. Collins stelt dat de betekenis 'dienen' pas na Fliedner's stichting in de exegetische (en dan vooral de Duitse) literatuur benadrukt gaat worden als de grondbetekenis van de *diakon*-stam.

Collins was niet de eerste

In sommige kringen in Nederland wordt de discussie over de betekenis van 'diaconie' ook de 'Collins-discussie' genoemd, omdat hij de meest opmerkelijke stem in het debat is. Toch zijn er reeds eerder in exegetische literatuur bezwaren geuit tegen een gelijkgeschakeling van de term diaconie met sociale zorg.

Reeds in 1964 had Dieter Georgi, een Duitse Nieuw Testamenticus die gespecialiseerd was in de Hellenistische achtergrond van het Nieuwe Testament in een studie over *diakonos* in 2 Korintiërs vastgesteld dat op grond van het gebruik in het Hellenistisch Grieks een typering van *diakonos* als dienaar niet te rechtvaardigen is (1964). Het belang van zijn boek blijkt uit het feit dat er in 1987 na bijna vijftig jaar nog een Engelse vertaling van verscheen (zie *The Opponents of Paul in Second Corinthians*, Edinburgh, 1987).

Trouwens, wie een veel gebruikte *Clavis* op het Grieks van het Nieuwe Testament uit het midden van de negentiende eeuw ter hand neemt, vindt al snel dat daarin veel meer het mandaatkarakter van *diakonia* en *diakonos*

benadrukt wordt dan het karakter van nederige dienst (Wilke, 1841, sub verbo *diakonia*, 217-218). We kunnen ook in een vrij recent Engels woordenboek van de Septuagint, de Griekse Vertaling van de bijbel, vinden dat *diakonos* in het Grieks niet zonder meer nederige dienaar betekent. Daar wordt als betekenis van *diakonos* 'court-servant' (Est. 1,10, 2,2; 6,3.5 en Spr. 10,4) opgevoerd (Lust J., e.a., *A Greek-English Lexicon of the Septuagint*, Stuttgart, 1992, 104).

Alhoewel de typering 'Collins-discussie' dus te grof is, is het wel deze Australiër die onvermoeibaar de discussie telkens weer aanzwengelt (Collins, 1990 en id., *Deacons and the Church*, 2002). De moeilijkheid met Collins is wel dat hij zo'n specifieke en uitgebreide studie geschreven heeft en dat zijn bijdragen voor diaconiewetenschappers en andere prak-

tisch-theologen misschien al te technisch zijn. In zijn eerste boek besteedt hij meer dan 120 bladzijden aan het niet-christelijke gebruik van de stam *diakon* en daarmee gerelateerde woorden (Collins, 1990, 73-191). Hij gaat daarbij in op het eerste gebruik van de term bij Plato (77-95) tot aan het gebruik van de *diakon*-termen op papyri (177-191). Daarom kunnen zelfs exegeten niet altijd zijn overzicht volledig recht doen, laat staan mensen die geïnteresseerd zijn in diaconiewetenschappen.

Doden begraven

Gevangenen bezoeken

Hongerigen voeden

Vreemdelingen herbergen

Trage doorwerking in Duitsland

Het feit dat Collins in het Engels heeft geschreven heeft er toe bijgedragen dat zijn werk niet altijd genoeg aandacht kreeg. Juist in Duitsland, waar de protestantse kerken de term diaconie het sterkst zijn gaan gebruiken voor hun caritatieve en sociale activiteiten en waar volgens Collins de term dus bijna uitgevonden is, is zijn werk in het begin slechts gedeeltelijk gereciperd. De ervaring leert dat sommige Duitse theologen vooral of soms zelfs bijna alleen Duitse vakliteratuur gebruiken (zie Koet in: *Bijdragen*, 2006, 66, 72-87). Het is thans echter opvallend dat men met name in sommige Duitse protestantse kringen gevoeliger wordt voor het onderzoek van Collins.

Een bijzonder voorbeeld hiervan is het proefschrift van Anni Hentschel (*Diakonia im Neuen Testament*, Tübingen 2007). Zij gaat uit van de onderzoeken van Collins en Georgi en richt, meer dan Collins, haar aandacht op teksten uit het Nieuwe Testament en dan met name op Paulus (Hentschel 2007, 90-184) en op het dubbelwerk van de evangelist Lucas (Lucas evangelie: Hentschel 2007, 185-297 en Handelingen: Hentschel 2007, 298-382). Deze jonge Duitse protestantse exegete is van belang voor de discussie over het begrip *diakonie*, hetgeen blijkt uit het feit dat zij op de eerste pagina van haar onderzoek zelfs beweert dat de term 'diaconie' niet gebruikt kan worden voor de sociale zorg van de kerk en dat 'caritas' beter zou zijn (Hentschel 2007, 1). Volgens ons is het niet meer mogelijk om over Collins afzonderlijk te spreken. Zijn werk en dat van Hentschel horen nu onafscheidelijk bij elkaar.

Samenvatting

Samenvattend kunnen we stellen, dat de *diakon*-stam in de brieven van Paulus thans door de inzichten van Collins en Hentschel anders gelezen wordt dan voorheen. Het woord zelf slaat niet direct op de ondersteu-

ning van de heiligen in Jeruzalem, maar op de bemiddeling van de intenties, de gelden en de wensen tot gemeenschap van de zendende kerken via een gezantschap naar Jeruzalem. Wat de inhoud is van deze bemiddeling, wordt uitgemaakt door de zendende instantie. In dit geval is die inhoud concreet de collecte, die de armen in Jeruzalem wordt geschonken.

Dorstigen laven

Nawoord door de redactie

In zijn studie in *Diaconie in beweging* gaat Bart Koet uitgebreid in op de betekenis van de Griekse woordstam *diakon* in de geschriften van Plato, Paulus en het dubbelwerk van Lucas. Daaruit blijkt dat 'diaconie' niet verwijst naar nederige dienst, maar naar bemiddeling en dat de notie 'diaconie als mandaat' heel goed vruchtbaar gemaakt kan worden.

In Lukas-Handelingen komt naar voren dat *diakonia* in het Nieuwe Testament sterk verbonden is met de verkondiging en bemiddeling van Jezus' leer en verbonden met die van zijn leerlingen en apostelen. In het laatste deel van zijn bijdrage wordt nagegaan, hoe *diakonia* niet samenvalt met sociale zorg voor de naaste, maar er ook niet van los te maken is. Uit de doordenking van belangrijke teksten als Hand. 6 en Luc. 10, waar *diakonia* gebruikt werd, blijkt dat het 'leren' een belangrijke component van de *diakonia* was.

Dit artikel is een gedeelte van de bijdrage van Bart Koet aan het boek *Diaconie in beweging. Handboek Diaconiewetenschap*. Het nieuwe deel kost 34,90 euro en wordt ook verspreid door landelijk bureau DISK:

www.disk-arbeidspastoraat.nl

Bart Koet is bijzonder hoogleraar, docent en diaken van het bisdom Haarlem-Amsterdam. Zie voor diverse artikelen en studies over *diakonia* van Bart Koet op <http://www.tilburguniversity.edu/webwijs/show/?uid=b.j.koet>.

De foto's van de Werken van Barmhartigheid zijn door Hub Crijns gemaakt van een blijvende tentoonstelling in de Laurenskerk in Rotterdam.

Spiritualiteit en diaconie

Jozef Wissink is hoogleraar Praktische Theologie aan de Faculteit Katholieke Theologie Tilburg

Henk Meeuws heeft ons een rijk proefschrift gegeven. Wie zijn publicaties van de afgelopen 20 jaar enigszins gevolgd heeft, zal iets van de doorgaande lijn daarvan in het proefschrift herkennen. De auteur haalt de oogst van zijn onderzoeken binnen.

Twee hoofdstukken hebben mij bijzonder getroffen. Ze heten allebei *Diaconie - back to basics*. Ze lijken me van groot belang voor de spiritualiteit en voor de theologie van de diaconie. Daarom wil ik op deze twee hoofdstukken ingaan, in het bijzonder het eerste. Henk Meeuws heeft er altijd voor gepleit, dat het vrijwilligerswerk wordt gehonoreerd naar wat mensen er aan inzet en liefde insteken. Zo moet ook de kerk het diaconale handelen waarderen als eredienst aan God. In dit eerste hoofdstuk over de aard van de diaconie probeert Meeuws te tonen, dat je al in een wijsgerige beschouwing een moment van transcendentie kunt ontwaren aan de grond voor de echte zorgende inzet voor de naaste in nood. Theologen kunnen ergens op aansluiten, wanneer ze zeggen, dat vrijwillige inzet *pro Deo* gebeurt: voor God.

Een fenomenologie van de zorg voor de mens in nood

Henk Meeuws gaat niet over één nacht ijs. Hij heeft allerlei studies over wat goede zorg is gelezen. Van Jan Vorstenbosch (*Zorg. Een filosofische analyse*, Amsterdam, 2005) neemt hij mee, dat goede zorg een terugwijkend doel heeft. Het valt niet samen met de wensen van de zorgontvanger of de mening van de zorgende; er is een grondslag voor de zin van zorg, die zorg-gever en zorg-ontvanger te boven gaat. Vorstenbosch gaat daarbij niet verder dan de waardencultuur, die de zorg omgeeft als transcendente vooronderstelling van het geheel van het zorg-gebeuren. Vor-

stenbosch blijft met andere woorden bij een vorm van immanente transcendentie staan. Via Annelies van Heijst (*Liefdewerk. Een herwaardering van de caritas bij de Arme Zusters van het Goddelijk Kind sinds 1852*, Hilversum, 2003) stoot Meeuws op de grond van het surplus van de liefde, dat Van Heijst in het werk van deze zusters bespeurde op het motief: *do quia mihi datum est*, 'ik geef omdat aan mij geschonken is'. Nu is dit bij de zusters natuurlijk een expliciet religieus geladen motief. Van Heijst vertaalt het voor de seculiere menslievende zorg in het motief van de beminne- waardigheid van ieder mens. Daarmee zijn we in elk geval een driepolige relatie op het spoor: het blijft niet bij een ruilrelatie tussen een zorgverlenende en een klant (*do ut des*, 'ik geef opdat jij iets teruggeeft'), maar er is een derde pool bij betrokken.

Henk Meeuws heeft op 18 oktober 2011 in Tilburg zijn proefschrift *Diaconie - Van grondslagenonderzoek tot een pleidooi voor een diaconale mystagogie* verdedigd. Er is in het Nederlandse katholieke diaconale veld na het boek van Harry Spee *Diaconie. Een hartszaak* (1992) geen andere wetenschappelijke studie op dit gebied verschenen. Dus dit boek is een unicum en zeer de moeite waard om te lezen. Op deze en volgende pagina's geven prof. dr. Jozef Wissink en prof. dr. Herman Noordegraaf, beiden lid van de promotiecommissie en lid van het bestuur van de Stichting landelijk bureau DISK, een impressie van het proefschrift van Henk Meeuws. De dissertatie is onder meer te bestellen bij Landelijk bureau DISK: www@disk-arbeidspastoraat.nl. De prijs is met korting 29,50 inclusief portokosten.

Het verhevene in het gewone

Dit motief wordt verder uitgewerkt met behulp van Dorien Pessers (*Liefde, solidariteit en recht. Een interdisciplinair onderzoek naar het wederkerigheidsbeginsel*. Amsterdam, 1999). Zij onderzoekt drie vormen van menselijke gemeenschap, waarin wederkerigheid structureel aanwezig is: de familie, de sociale gemeenschap en de rechtsgemeenschap. Zij ontdekt, hoezeer de vrijgevege relatie tussen gevers en ontvangers bemiddeld wordt door de pool van de genoemde gemeenschappen. Er is wel sprake van wederkerigheid: degenen die goed doen hopen ook goed te ontvangen, maar deze wederkerigheid blijft niet beperkt tot de relatie tussen de gever en de ontvanger. Ouders zorgen voor het leven van hun kinderen, omdat hun ouders dat ook zo met hen hebben gedaan. We stoten weer op het *do quia mihi datum*. Nog steeds kan deze derde bemiddelende instantie als een soort van culturele symbolische ruimte in termen van immanente transcendentie verstaan worden, al voelt elke gelovige lezer, hoe dicht we in de buurt zitten van de religieus geladen transcendentie.

Naar geladen religieuze grond

In de analyse van het werk van oudewijkenpastores van Andries Baart (*Een theorie van de presentie*, Utrecht, 2001) wordt de overgang naar de expliciet geladen religieuze grond gemaakt. In het 'laten gebeuren', dat deze pastores in praktijk brengen, worden mensen uit liefde nieuw geboren. Hier wordt dat gebeuren als 'schepping (Gods)', genade onderkend. De religieuze dimensie van het goede zorgende handelen voor mensen in nood is daarmee niet keihard bewezen, maar we worden ons ervan bewust, dat ze als het ware net om de hoek ligt. Ze wordt niet van buiten aan de zaak aangedragen: de zaak vraagt er zelf om, zij het dat de erkenning ervan niet afdwingbaar (op de manier van de bewijsbaarheid) is. Precies daarmee blijkt deze dimensie de

Jozef Wissink: "Een rijk boek, dat onze studie meer dan waard is en waarover de discussie nog een hele tijd kan duren."

[Foto: Hub Crijns]

logica van de liefde te volgen, die immers ook niet afdwingbaar is.

De theologische analyse van de diaconie

In het theologische hoofdstuk ontmoeten we gemiddeld bekende motieven. De auteur verdedigt opnieuw en met verve zijn brede opvatting van diaconie, waarbij ook de zorg voor mensen in nood, die door niet-christenen gegeven wordt buiten enig kerkelijk verband om, diaconie moet en mag heten. Hij probeert schotten te doorbreken tussen diaconie enerzijds en liturgie, catechese, kerkopbouw en pastoraat anderzijds. Precies daardoor wordt opnieuw duidelijk, hoe wezenlijk diaconie voor kerk-zijn is. Een rijk boek, dat onze studie meer dan waard is en waarover de discussie nog een hele tijd kan duren.

**"Op de vraag 'Waar is God?'
kun je altijd antwoorden:
'Kijk, hier bij deze mensen'."**

Lange adem en groot geloof

Herman Noordegraaf is bijzonder hoogleraar/universitair docent voor diaconaat aan de Protestantse Theologische Universiteit vestiging Leiden.

Henk Meeuws is zeker niet de oudste persoon die ooit promoveerde. Hij is immers nog geen 89 jaar oud - de leeftijd waarop Gerard Deems eerder dit jaar promoveerde op een proefschrift over Ariëns (zie *Diakonie & Parochie*, juni 2011).

Toch is ook Henk Meeuws de 65 jaar al gepasseerd en dat maakt zijn proefschrift anders dan bijvoorbeeld dat van een assistent in opleiding. Het gedurende tientallen jaren bezig zijn met diaconie is terug te vinden in zijn veelomvattende dissertatie, die daarmee een levenswerk is geworden.

Documentair en encyclopedisch werk

Dat komt tot uitdrukking in de stofbehandeling, die een grote vertrouwdheid met het diaconale werk, met de kerkelijke discussies daarover (vooral in rooms-katholieke kring) en met de literatuur te zien geeft. Daaruit vloeit mijn eerste typering van de studie voort: het is een documentair en encyclopedisch werk, waarin de lezer veel vindt over de praktijk, het beleidsdiscours en de wetenschappelijke inzichten. De auteur is daarbij ook kritisch over zichzelf. Zo neemt hij in zijn casestudy over de diaconie in het Bisdom Breda zijn eigen adviesnota en de daarmee verbonden procesgang kritisch onder de loep: het was te zeer een masterplan, *topdown* gelanceerd, om maar enige punten te noemen.

Fundamenteel-theologische doordenking

Met dat alles is echter deze studie nog niet naar haar wezen getypeerd. Al het genoemde vormt de grondstof voor een fundamenteel-theologische doordenking van de diaconie, waarmee de auteur wil aantonen dat diaconie

wezenlijk is voor het kerk-zijn. De consequentie van die conclusie is onder meer dat - ik formuleer nu heel vlak - diaconie een hogere prioriteit in het kerkelijke beleid moet hebben. Daarmee is dit werk uitermate beleidsrelevant en aan de wijze van formuleren is te merken dat het proefschrift mede voortvloeit uit verantwoordiging, dat diaconie in het beleid vaak een ondergeschikte plaats heeft. Wat betreft die doordenking kan gezegd worden, dat Henk Meeuws origineel is in de wijze waarop hij met behulp van onder meer inzichten opgedaan in de zorgethiek en de presentietheorie argumenten weet aan te voeren voor diaconie als Godsontmoeting en daarmee als wezenlijk voor de kerk. De oefeningen in diaconale mystagogie waren daarbij voor

Henk Meeuws heeft op 18 oktober 2011 in Tilburg zijn proefschrift *Diakonie - Van grondslagenonderzoek tot een pleidooi voor een diaconale mystagogie* verdedigd. Er is in het Nederlandse katholieke diaconale veld na het boek van Harry Spee *Diakonie. Een hartszaak* (1992) geen andere wetenschappelijke studie op dit gebied verschenen. Dus dit boek is een unicum en zeer de moeite waard om te lezen. Op deze en volgende pagina's geven prof. dr. Jozef Wissink en prof. dr. Herman Noordegraaf, beiden lid van de promotiecommissie en lid van het bestuur van de Stichting landelijk bureau DISK, een impressie van het proefschrift van Henk Meeuws. De dissertatie is onder meer te bestellen bij Landelijk bureau DISK: www.disk-arbeidspastoraat.nl. De prijs is met korting 29,50 inclusief portokosten.

Herman Noordegraaf: "Theologisch blijft voor mij toch de vraag of het spreken over 'Godsontmoeting' in het diaconale werk niet te direct is."
[Foto: Peter de Bie]

mij verrassend, al kan daarbij mijn protestantse onwetendheid een rol gespeeld hebben. Theologisch blijft voor mij toch de vraag of het spreken over 'Godsontmoeting' in het diaconale werk niet te direct is. Kunnen we niet beter spreken van 'heenwijzingen naar God' of iets dergelijks.

Gulle gevers

Daar voeg ik nog een punt aan toe. De 'Godsontmoeting' vindt vooral plaats in de directe ontmoeting tussen mensen. In diaconaal werk is echter lang niet altijd sprake van dat type relaties. Het richt zich ook op mensen die ver van ons af zijn in ruimte en tijd (toekomstige generaties). Ook, en dat is een volgend punt, is de sociaal-economische context van invloed. Ik kan dat illustreren met een citaat uit de tekst die Henk Meeuws als motto aan zijn dissertatie meegeeft en die te vinden is op het tekstbord in de Grote Kerk te Haarlem. Deze bevat een lofzang op de diakenen als gulle gevers, omdat zo mensen in nood overvloedig geholpen worden: "Die rijk'lyck en blijmoedigh geeft / Na dat hem Godt gesegent heeft / En yzt zijn Schat of overvloet / Weldaedichheit aen allen doet..." Enzovoort. De vraag die echter aan de orde moet komen is: hoe zijn die schatten waaruit zo gul gegeven wordt tot stand gekomen? Dat kan op ordentelijke wijze gebeurd zijn, dat wil zeggen zonder roof of uitbuiting. Maar het kan ook op die wijze vergaard zijn. Ik zeg niet dat die diakenen uit Haarlem die lofzang niet zouden

verdienen, maar wel dat we meer informatie nodig hebben om dat te kunnen vaststellen. Dat geldt ook voor hedendaagse weldoeners: hoe zijn de arbeidsomstandigheden in hun bedrijven, maken zij gebruik van kinderarbeid en dergelijke? Kortom, het concept van 'Godsontmoeting' verdient verdere doordenking, maar Henk Meeuws heeft wel de weg daartoe gebaad.

Nieuwe vrijwilligers als nutscalculator

Belangrijk zijn ook de beschouwingen over het vrijwilligerswerk waarin hij duidelijk maakt, dat de 'nieuwe vrijwilliger' alleen maar een nutscalculator zou zijn, die dus vooral uit is op eigen gewin, op zijn minst eenzijdig is te noemen en soms meer zegt over een blinde vlek bij onderzoekers. Vele beschouwingen en onderzoek gaan voorbij aan de existentiële dimensies van vrijwilligerswerk en de visies op zin en het goede leven die daarin tot uitdrukking komen. Wil vrijwilligerswerk, zeker in kerkelijk verband, naar zijn eigen aard gehonoreerd worden, dan moet deze existentiële grondlaag gehonoreerd worden.

Rijke oogst

Ik heb slechts enkele aren gelezen uit de rijke oogst, die het proefschrift ons biedt. Wij moeten de jonge doctor dankbaar zijn voor de volharding waarmee hij aan die oogst heeft gewerkt!

"Een veelomvattende dissertatie, die daarmee een levenswerk is geworden."

"Het gaat om mensen opzoeken, verbindingen maken, schakelen"

Hub Crijns is directeur landelijk bureau Dienst in de Industriële Samenleving vanwege de Kerken

Interview met Hub Vossen

Hub Vossen werkt momenteel als stafmedewerker Dienst Kerk en Samenleving in het bisdom Roermond. Hij vervult de functie van diaconaal opbouwwerker. Een interview met een echte netwerk.

Pastor in Amersfoort

Na het afstuderen werd Hub Vossen in 1987 parttime pastoraal opbouwwerker in Amersfoort in de nieuwbouwwijk Zielhorst. De andere helft was hij pastoraal werker in Bunschoten. In de nieuwbouwwijk in Amersfoort-Noord is hij meteen begonnen met het opzetten van een inloophuis als ontmoetingscentrum voor allerlei mensen uit de wijk. Omdat Hub en zijn gezin al in Amersfoort woonden, was hij als vrijwilliger al betrok-

ken bij kerkelijke activiteiten. Als pastoraal werker had hij een diaconale opdracht om kleinschalig aanwezig te zijn bij wat er onder mensen leeft en van daaruit activiteiten op te bouwen. "Vanuit dit werk groeide uiteindelijk het oecumenisch kerkelijk centrum 'Het Brandpunt'. Een laagdrempelige plek, met een open oecumenische inzet. In de wijk wonen veel jonge mensen, vaak hoger opgeleid, die iets willen met godsdienst en met hun medemensen. Het is mooi werk om dat op te pakken en er samen vorm aan te geven."

Dienst Kerk en Samenleving

In het bisdom Roermond heeft het team Aalmoezeniers van Sociale Werken sinds 1902

Hub Vossen, geboren 1960 in Oirsbeek, Limburg, verbleef na zijn middelbare studie in 1978 kort aan de Hogeschool voor Theologie en Pastoraat in Heerlen, en ging datzelfde jaar studeren aan de Sociale Academie te Sittard. Vanaf 1981 studeerde hij aan de Agogisch Theologische Opleiding in Zeist. Vanaf 1983 volgde het Doctoraal Vrije Studierichting bij de Katholieke Theologische Hogeschool Utrecht. Tijdens de ATO-opleiding had Hub al werk gevonden in het Vormingswerk Jong Volwassenen in Valkenburg en na zijn verhuizing naar Amersfoort in Barneveld. Naderhand werkte hij als docent godsdienst en maatschappijleer bij het individueel lager beroepsonderwijs. Hij was hier ook leerlingbegeleider voor moeilijke jongeren.

een grote traditie opgebouwd om vanuit de Kerk contacten te hebben met de mens in de arbeidssituatie. Later is dat verbreed naar de mens in de samenleving en ontstonden contacten met maatschappelijke organisaties. De aalmoezeniers vulden die relaties minder in als geestelijk adviseur, en meer als bestuurder. Sinds 1994 heeft bisschop Wiertz de Dienst Kerk en Samenleving opgericht om daarmee het werk opnieuw af te stemmen op de veranderde verhoudingen en ontwikkelingen in kerk en samenleving. Het team bestaat uit priesters en leken met een pastoraal-theologische opleiding. Zij werken in het hele bisdom (de provincie Limburg) en in de dekenaten. De Dienst Kerk en Samenleving stemt de werkzaamheden af op organisaties in de sociaal-economische sector: werknemers, midden- en kleinbedrijf, werkgevers, land- en tuinbouw; vrouwen en hun organisaties; ouderen en hun organisaties en de opbouw van de diaconie in parochies.

“Ik werk altijd met de methode van zien, oordelen en handelen.”

Aan het werk met diaconie in bisdom Roermond

“Voor die diaconale functie ben ik in 2002 in het bisdom aan het werk gegaan. Er lag een compacte beleidsnota vanuit de bisdomstaf over het belang van diaconie binnen de parochies. Het was een compact verhaal met een appellerende boodschap. Bisschop Wiertz gaf als opdracht mee: ‘Ga maar eens rondkijken, maak kennis en kijk maar wat je kan doen.’ Zo is indertijd aalmoezenier Poels ook door zijn bisschop op pad gestuurd. Ik ben begonnen met de contacten met de vakbonden en met diaconale groepen en initiatieven in het bisdom op te pakken. Zo is er in Maastricht de Dienst Kerk en Samenleving, met relaties naar de Vincentiusvereniging. Vanuit deze stichting werd en wordt veel diaconaal werk in Maastricht ontwikkeld, o.a. in de wijk Witte Vrouweveld/Wijckerpoort, waar vanuit een inloopcentrum presentiepastoraat vorm krijgt. Maar ook het missionair wijkpastoraat in Maastricht Noordoost ontwikkelt zich

hier. In Heerlen was in 2002 nog de stichting Open Deur met haar oecumenische werk in de verschillende wijken van Heerlen. Jammer genoeg is deze stichting gestopt. Maar gelukkig zijn op meerdere plekken in Parkstad nieuwe diaconale projecten ontstaan. In Venlo is er het diaconaal centrum ‘t Groenewold, dat allerlei initiatieven in de stad ontwikkelt. In Roermond waren vanuit de Redemptoristen enkele missionair-diaconale projecten en de Stichting OOR actief.

Ik ben met de zegen van de bisschop gaan praten met de deken van de toen nog meer dan twintig dekenaten. In mijn bezoeken stelde ik telkens dezelfde vragen: hoe zie je diaconie? Welke noden zie je? Wat kom je tegen aan problemen? Wat kan de kerk in deze betekenissen? Verschillende dekenen reageerden positief op mijn vragen. Dan kon ik vervolgens met de

hulp van de deken van onderop aan het werk. Bijvoorbeeld in het dekenaat Sittard en

de stad Sittard-Geleen was er een aanwijsbaar probleem met dak- en thuislozen en verslaafden. Ook is er veel armoede in de verschillende wijken. Met de pastores is een sociale kaart gemaakt en van daaruit is gewerkt aan o.a. het opbouwen van een inloophuis. Inloophuis BieZefke vervult nu een belangrijke taak in Sittard-Geleen. Mijn geheime tips: ga als parochie meedoen aan het sociaal overleg van anderen in de stad. Begin niet een eigen initiatief, maar werk mee met wat er al is, zoals bijvoorbeeld het vluchtelingenwerk. Ga vanuit de kerkelijke activiteiten een intensiever bondgenootschap aan met de initiatieven in je stad of dorp.”

Inloophuis BieZefke

“Toen we startten met het inloophuis voor dak- en thuislozen was er natuurlijk tegenstand. Ook van de gemeente Sittard-Geleen, die ontkende dat er sprake was van zo’n probleem. Een klein onderzoek leerde, dat er 40 mensen waren, waarvan 8 dakloos en 32 zonder vast thuisadres. Zelf woon ik in Geleen en

Petje op, petje af tijdens Alliantiedag in Roermond

thuis heb ik een hond. In de vele wandelingen kom je ook langs plekken waar dakloze mensen overnachten. Door met hen in gesprek te gaan, te luisteren naar hun levensverhaal kom je aan informatie die ook van belang is bij zo’n onderzoek. Ook andere kerkelijke en maatschappelijke informanten weten veel. Informatie die je kunt gebruiken. Bij de start van het inloophuis kwam vervolgens de grote vraag, of we wel genoeg vrijwilligers zouden vinden. Een oproep in de kerkbladen leverde in korte tijd maar dan 25 nieuwe vrijwilligers op. Mensen die in hun vrije tijd iets wilden betekenen voor mensen in de marge van de samenleving. Na een gedegen training zijn deze mensen gestart met het werk in het Inloophuis. Als kerk kun je hulpvragers en hulpgevers bij elkaar brengen. In 2005 hebben de pastores uit deze gemeente een brief naar de gemeente geschreven, waarin ze aangaven wat ze zelf als maatschappelijke problemen zagen. Daar is een tweemaal overleg met de fractievoorzitters van de gemeenteraad uit voortgekomen. De politici waarderen dit contact, omdat pastores weer met andere signalen komen, dan waar de bevolking mee komt. Bijvoorbeeld rond het verschijnsel van ‘verlaten verstorvenen’. Dat is de ambtelijke term voor het begraven van iemand vanuit de gemeente, die gestorven is als onbekende of zonder verdere contacten. In het begin van 2000 waren het er gemiddeld 20 per jaar en inmiddels al 30. Het gaat om dak- en thuislozen, eenzame mensen, ouderen. De gemeente weet ook niet alles. Uit het contact met de pastores bleek bijvoorbeeld dat een oude eenzame man met een gehandicapt kind als enige overlevende uiteindelijk gecremeerd werd, terwijl er op het parochiële kerkhof een familiegraf was. Nu is er de regel dat de gemeente bij een overlijden van een onbekend

iemand contact opneemt met de kerken en moskeeën. Die kunnen dan indien er kennis is doorverwijzen naar relaties. En anders is er altijd iemand vanuit de kerken aanwezig bij de uitvaart.”

De drieslag zien, oordelen en handelen

“Diaconaal opbouwwerk begint met het stellen van vragen. Ik werk altijd met de methode van zien, oordelen en handelen. Wat kom je tegen? Wat is je mening over wat je tegen komt? Kan dit zomaar of moet er wat aangedaan worden? Wat zou je doen vanuit het evangelie, dat opdraagt om te zien naar de minsten der mijnen? Uit die vragen en de antwoorden komen allerlei initiatieven voort. Er ontstaan diaconale groepen, mensen gaan met voedselbanken meedoen, met vluchtelingenwerk. Er komen inloophuizen, mijn stokpaardje. Kerken hebben gebouwen: gebruik ze. Als een pastorie met een enkele vrijwilliger een inloophuis wordt, krijgt die een andere functie en een ander leven. Er komen dan andere mensen binnen met andere vragen. Daardoor wordt zo’n parochiehuis weer een belangrijk centrum in de stad of het dorp. Kerkmensen gaan meedoen met ruilwinkels, kledingwinkel of kledingbank. Zo’n lokaal initiatief brengt mensen weer op een andere manier bij elkaar. Het bisdom Roermond kent geen Parochiële Caritas Instellingen. Wel Vincentius verenigingen en Armbesturen. Die waren bestuurlijk aan het verouderen en aan het inslapen. Ik probeer die initiatieven mee te krijgen in wat de kerk diaconaal lokaal kan doen. Dat is niet altijd even gemakkelijk. Want als je je inlaat met de actuele noden, moet je van je beschermde positie afkomen. Ik heb een voorkeur voor presentie, een plek waar je kan inlopen, het werven en trainen van vrijwilligers en zo concreet aan de gang te gaan. Het voordeel van dit werken van onderop met de mensen zelf is dat elk project ook van henzelf is en daarom toekomst heeft.

SchuldHulpMaatje

“Zo is ook het nieuwe initiatief van SchuldHulpMaatje van onderop opgebouwd. Na een

jaar praten en trekken zijn er nu initiatieven gaande in Maastricht, Kerkrade, Heerlen, Venlo en Roermond. Ik noem als voorbeeld Heerlen. Vorig jaar waren een zestal partners enthousiast en leek het project snel te kunnen starten. Onverwachts haakte men op elkaar af om allerlei redenen. De voornaamste was het nog ontbreken van vertrouwen in elkaar. Het kostte een jaar om met iedereen te praten, elkaar weer in contact te brengen, de condities voor samenwerking te verhelderen. Uiteindelijk zijn de Vincentiusvereniging Heerlen en de Raad van Kerken Heerlen het project SchuldHulpMaatje gaan trekken, terwijl enkele parochies en de Heksenketel meedoen. In korte tijd kwamen 15 vrijwilligers aan boord, die recentelijk een training hebben

“Diaconaal opbouwwerk in Limburg is natuurlijk zwoegen.”

zovele bouwstenen in Kleurrijk Limburg. Op het ogenblik loopt er een cursus in gespreks-groepen, die flink succesvol is.”

Diaconale werk-bezoeken

“Diaconaal opbouw-

werk in Limburg is natuurlijk zwoegen. Je moet ook veel kilometers maken, want Limburg is langgerekt. Tegelijk is het ook leuk om te doen, mede omdat we in de traditie van de Sociale Aalmoezeniers staan. Bij het 450 jarig bestaan van het bisdom hebben we een diaconale speurtocht georganiseerd. De bisschop is meegegaan op diaconaal werkbezoek in achttien plaatsen. Bij elk bezoek stond een thema centraal en werden plekken bezocht vanuit de kerken en vanuit de samenleving. Rond dak- en thuisloosheid werd niet alleen BieZefke bezocht, het inloophuis, maar ook de opvangvoorzieningen van de gemeente Sittard. Bij die bezoeken bleek bisschop Wiertz veel te weten van diaconie en tegelijk een vaardig pastor in het omgaan met de vele mensen, die hij bij ieder bezoek ontmoette. Zo is de reeks een belangrijke versterking geworden van het diaconale opbouwwerk. Het kreeg er als het ware een gezicht door.”

De Dienst Kerk en Samenleving is te vinden op www.bisdomroermond.nl en dan in de menubalk klikken op Kerk en Samenleving. Hub Vossen is te bereiken via: hub.vossen@hetnet.nl of tel. 046-4105885 / 06-24488442. De foto's zijn gemaakt door Hub Crijsen.

Anti-armoedebeweging en Kleurrijk Limburg

“Diaconaal opbouwwerk betekent dat je netwerken en hun organisaties schakelt met die van de kerken. Zo is er de afgelopen jaren veel geïnvesteerd in het netwerk van de Stichting De Pijler, de Limburgse anti-armoedebeweging. Vanuit de diaconale initiatieven hebben mensen altijd meegedaan in de werkgroep Armoede. Er is een nieuw digitaal platform uit ontstaan: www.armoedeinlimburg.nl. Vorig jaar is samen met de Pijler een Euregionale studiedag over armoede in de regio gehouden, die 10 jaar geleden zo niet zou hebben plaatsgevonden. Het gaat om mensen opzoeken, verbindingen maken, schakelen. Zo is ook het overleg met de Islam en de moskeeën ontstaan, van waaruit nu het netwerk van Kleurrijk Limburg actief is. In 2005 was er in Sittard na de moord op de filmer Theo van Gogh een heuse oploep, toen we iedereen

Vakantiebank Delft winnaar Diaconieprijs Brood en Rozen

Jan Maasen is medewerker Dienen Bisdom Rotterdam

Zaterdag 8 oktober 2011 vond voor de derde keer de uitreiking plaats van de diaconieprijs ‘Brood en Rozen’ van het bisdom Rotterdam. De eerste prijs, een wisseltrofee, ging naar de Vakantiebank in Delft.

Dit initiatief biedt dagjes uit en meerdaagse vakanties aan voor mensen die van een minimum-inkomen leven en zich geen vakantie kunnen permitteren. De prijs in de categorie ‘diaconie dichtbij’ was voor het Multicultureel Ontmoetingscentrum Heilig Hart in Den Haag. De prijs in de categorie ‘diaconie ver weg’ voor het project Vamos a Lins van de parochie Maria Koningin in Krimpen aan den IJssel. Alle prijswinnaars ontvingen een bedrag van 1.000 euro. Vicaris-generaal D. Verbakel reikte de wisseltrofee uit aan Gonny de Caluwe, Paola Brai en Anita van Velzen van de Vakantiebank. De jury was onder de indruk van de hoeveelheid activiteiten, de samenwerking met andere organisaties en het betrekken van parochianen en andere stadgenoten bij dit initiatief. Zo is de Vakantiebank Delft een mooi voorbeeld van een diaconale actie die is ontstaan vanuit de katholieke kerk, maar die zich richt op de gehele bevolking en waaraan allen kunnen meedoen. In het septembernummer van *Diakonie en Parochie* zijn de meeste genomineerden voor de Diaconieprijs kort gepresenteerd.

Vakantiebank Delft

“De Vakantiebank is vier jaar geleden ontstaan vanuit de voedselbank. We kregen steeds meer het idee dat het verstrekken van voedselpak-

Anita van Velzen ontvangt de wisseltrofee [Foto: Peter van Mulken]

ketten alleen niet voldoende is. Kinderen speelden soms zes weken lang op straat. In diezelfde tijd ontvingen we een verzoek van Rita's Reisbureau om in Delft hun huisjes aan de man te brengen. Snel groeide het aantal activiteiten omdat verschillende mensen verschillende wensen hebben”, aldus Anita van Velzen, coördinator van de Vakantiebank. De Vakantiebank Delft zorgt ervoor dat mensen aan de onderkant van de samenleving ook op vakantie kunnen. Veel gezinnen die klant zijn bij de Vakantiebank zijn al jaren niet weg geweest. Vooral voor de jonge kinderen is dit jammer. Van Velzen: “Wij organiseren daarom activiteiten voor kinderen zoals een vakantie-kamp in Ommen. We zorgen dat ze meekunnen met de vakantieschool en met diverse uitstapjes door het jaar heen. Voor gezinnen met kinderen zorgen wij ook voor gratis vakantie-huisjes. Dit jaar zijn we ook begonnen met een vakantie-week in Noordwijk voor alleenstaande moeders met kleine kinderen”.

De Diaconale Stad Roosendaal, een beweging van maatjes!

Jan Damen is projectcoördinator Diaconale Stad Roosendaal

“De Diaconale Stad is een beweging die vanuit het christelijk geloof mensen nabij wil zijn. Zij zoekt contact met personen wiens leven dreigt te versralen. Met vriendschap en aandacht hoopt ‘De Diaconale Stad’ hen weer uitzicht te geven. De solidariteit van onze groep kent meerdere vormen.”

De kern van de ‘De Diaconale Stad Roosendaal’ vormen de maandelijkse ‘ontmoetingsbijeenkomsten in de geest van de Egidiusbeweging’. Met deze Egidiusavonden zijn we op initiatief van het bisdom Breda en de parochies te Roosendaal en Nispen gestart in november 2009. Een kleiner gezelschap van diaconale kernvrijwilligers en pastorale beroepkrachten ontmoet elkaar vanaf dan in een langer wordende serie op de derde donderdagavond van de maand in het dekenaal centrum te Roosendaal. De avondbijeenkomst in het voormalige H. Hartklooster heeft hetzelfde stramien: we bidden, eten en praten met elkaar over een geloofsthema, en overleggen over onze externe activiteiten.

Senior Henk Veermans en maatje Amber Franken.
[Foto: Cas van Beek]

Maatjesproject met ouderen

Voornaamste resultaat van dit kerngroep-overleg is de totstandkoming van een maatjesproject tijdens het voorjaar van 2010. Na raadpleging van de gemeentelijke ouderenadviseur kiezen we voor de hoogbejaarde senioren met weinig contacten als doelgroep. Meerdere vrouwelijke kerngroepleden bieden zich als maatjes voor deze ouderen aan en bezoeken enkele zelfstandig wonende 75-plussers. Het ‘Maatjescontact met senioren’ gaat kleinschalig van start, waarbij onze volwassen maatjes niet aan een beperkte tijdsduur gebonden zijn.

Met de hulp van een leerkracht op het Norbertuscollege zoeken we intussen toenadering tot die grote school voor middelbaar onderwijs in Roosendaal. Het gevolg is, dat we in gesprek kunnen gaan met de ‘coördinator Maatschappelijke Stage’. Zij is direct enthousiast over ons maatjesproject en dankzij haar medewerking kan het ‘Maatjescontact van maatschappelijke stagiaires met senioren’ aan het begin van het schooljaar 2010-2011 starten.

Jong en oud worden maatjes

Jongeren uit Havo-4 en Vwo-5 gaan een half jaar op bezoek bij hoogbejaarde senioren in de leeftijdscategorie 75+, die weinig sociale contacten hebben. Zowel de parochies als de plaatselijke woningcorporatie hebben hiertoe namen van deelnemers aangedragen. De eerste groep senioren bestaat uit elf personen en het beschikbare aantal leerlingen ligt rond de vijftien per halfjaar. Soms gaan er dus tweetallen op uit. Na een halfjaar en zo’n twaalf bezoeken verder wordt er gewisseld; de leerlingen kennen immers een verplichting van 30 uur stage, die in deze opzet precies een half jaar duurt.

‘De vakantiebank slaagt erin om een dagje uit en meerdaagse vakanties aan te bieden, die interessant zijn voor kinderen en gezinnen met jonge kinderen. En dat voor een doelgroep die niet gewend is op vakantie te gaan. Dat vraagt veel inzet, toewijding en doorzettingsvermogen van de vrijwilligers.’ *Uit: Juryrapport Brood en Rozen. Diaconieprijs 2011*

De Vakantiebank gaat uit van het principe dat ‘iedereen mee telt’. Een dagje uit kan vaak heel goed werken in een gezin dat constant onder de geldzorgen leeft. Het feit dat kinderen gewoon op vakantie gaan, geeft hen zelfvertrouwen; ze tellen mee. Daarnaast hanteert de Vakantiebank Delft het principe van de voedselbanken: ze gebruikt tweede huisjes van particulieren die deze beschikbaar stellen voor anderen.

“Toen we voor de eerste keer met een bus mensen naar Blijdorp gingen, was er een moeder met een klein jongetje mee van zo’n 4 jaar. Hij genoot met volle teugen. Toen we terugkwamen stond zijn oma hem op te wachten. Hij riep heel enthousiast: ‘Oma, ik ben op vakantie geweest en volgend jaar mag ik weer...’. Zo aandoenlijk om te zien dat wat onze eigen kinderen een leuk uitstapje vinden, voor zo’n jochie z’n eerste echte vakantie is. Hij heeft ook een tekening voor ons gemaakt, als dank.”

De Vakantiebank beperkt haar activiteiten niet tot de zomer. In de afgelopen herfstvakantie zijn veertig mensen een dagje met de bus naar Avifauna geweest. En op 10 december konden 55-plussers mee met een gratis bus naar de kerstmarkt in Eindhoven. De inkopen waren wel voor eigen rekening.

Organisatie

De Vakantiebank is onderdeel van het R.-K. Stadsdiaconaat in Delft. De coördinator van de Vakantiebank is lid van het bestuur van het stadsdiaconaat. Mensen van andere velden, zoals de voedselbank en de non-food bank, helpen met het aandragen van vakantiegan- gers. Jongeren van M25 helpen vaak bij de dagjes uit.

De Vakantiebank heeft een vaste groep van zeven vrijwilligers. Ze bezoeken alle potentiële deelnemers thuis voor een oriënterend gesprek en de selectie van het reisdoel. De vrijwilligers zijn ook de schakel tussen de deelnemers en de organisaties die bijvoorbeeld de huisjes verhuren. Ze zorgen voor de voorbereiding, inschrijving en begeleiding. Deze vaste vrijwilligers besteden gemiddeld drie uur per week aan de vakantiebank, maar in het voorjaar en de zomer is het vaak drukker. “Die dankbare en blij gezichtjes in de bus, daar doe je het voor”, aldus vrijwilligster Paola Brai. Verder kan men een beroep doen op een poule van 20 chauffeurs om de mensen naar de huisjes te brengen. In het hoogseizoen springen mensen bij voor incidentele klussen. Een deel van de financiën komt binnen via sponsoring. Sommige bedrijven of organisaties geven geld. Andere leveren producten of diensten, gratis of met een substantiële korting. Met de actie ‘Geef ze de Vijf’ probeert de Vakantiebank van elke Delftenaar een bijdrage van vijf euro van het vakantiegeld te krijgen. In 2009 is bij de supermarkt C1000 een heel weekend campagne gevoerd. Bij andere ambassadeurs stond er een grote collectebus voor de klanten. Kinderen van de kindercentra ZieZoo hebben met de verkoop van zelfgemaakte producten en een bazaar een flink bedrag opgehaald. In totaal bracht de actie ‘Geef me de Vijf’ in 2009 12.000 euro op.

De Vakantiebank Delft is een mooi initiatief om sociale uitsluiting te voorkomen. Het biedt mensen ontspanning én het geeft gespreksstof voor contacten in de familie en in de buurt, op school of op het werk. Kan je ook een keer meepraten, als het over vakantie of een bezoek aan een pretpark gaat. De Vakantiebank ziet het aantal klanten elk jaar stijgen. Gezien de economische crisis en de bezuinigingen zal de behoefte nog wel toenemen. Het zou mooi zijn, als dit initiatief ook elders navolging kreeg.
I: www.vakantiebankdelft.nl
E: anita.vanvelzen@rksd.nl
Voor de Gids Goedkope Vakanties 2012 kijkt u op: www.armekant-eva.nl

Alvorens met de reeks bezoeken te beginnen, krijgen alle leerlingen een introductie en wordt met hen de 'maatjesvisie van de Diaconale Stad Roosendaal' gedeeld. Ook krijgen ze het kaartspel 'Mijn leven in kaart' (*Mijn leven in kaart, Met ouderen in gesprek over hun levensverhaal*, Huizing, Tromp 2007) mee, dat ze kunnen gebruiken om het gesprek op gang te brengen of te houden. Het gaat in beginsel niet om het bieden van hulp, maar om ontmoeting. Je trekt samen op. Overigens leidt de toenomen bekendheid van het project wel tot praktische vragen van senioren in de jongere leeftijdscategorie tussen 60 en 75 jaar, zoals ondersteuning bij het bedienen van een laptop, het gebruik van mobieltjes en het instellen van televisiekanalen. Uit de evaluaties blijkt, dat de jongeren en senioren samen een veelheid aan activiteiten ontplooiën: gewoon gezellig praten, kaarten, wandelen, spelletjes spelen, samen TV kijken en naast 'ontmoeting' toch ook helpen met klusjes in huis en tuin, een boodschap doen, helpen met de computer, e.d..

Groeiende ambitie

Dit schooljaar is maar liefst een groep van zo'n 40 Havo-4 en Vwo-5 leerlingen gestart met het maatjesproject. Dat zijn er dus 20 per halfjaar. Wij verzorgen samen met de stagecoördinator van het Norbertuscollege een tweetal introductielessen, halverwege het project een terugkomles en aan het eind een overdrachtsles. De leerlingen komen ook in groepjes van vijf een keer naar de Egidiusavond in het Hl. Hartklooster, waar ze deelnemen aan de gebedsviering en de maaltijd. Ze vertellen dan over hun ervaringen met het maatjesproject en ervaren ook wat ontmoeting, spiritualiteit en bidden in een religieuze omgeving kunnen inhouden. Ook hier is sprake van wederzijds verrijkende ontmoetingen; zowel de jongeren als de kerngroepleden en ook de gasten delen in de ervaring van de ontmoeting met de Ander.

Ontmoetingsmomenten

Afgelopen zomervakantie zijn de senioren van het maatjesproject uitgenodigd voor een ontmoetingsmiddag in het Klooster aan de Kade: van de twintig senioren zijn er zeventien aanwezig. Komende periode zullen er twee ontmoetingsmomenten zijn. Eenmaal rond de Kerst en eenmaal rond Pasen. De jongeren nodigen 'hun' senioren persoonlijk voor een viering op het Norbertuscollege uit en zullen hen onder meer muzikaal onthalen. Vanzelfsprekend vergt deze opzet een flinke inzet van betrokkenen. Niet alleen het vele overleg en de begeleiding kosten tijd, ook de dingen die niet goed verlopen verdienen aandacht. Zo komt het bijvoorbeeld voor dat leerlingen soms afhaken of dat er als gevolg van verminderd gehoor of zicht bij de ouderen weleens communicatieproblemen zijn. Ook komt het voor, dat de senioren tijdelijk in een ziekenhuis of verpleeghuis verblijven of komen te overlijden. Hiervoor zijn we bezig een protocol te ontwikkelen en is begeleiding en opvang van de jongeren geregeld.

Geen toevallige inzet

De geëngageerde inzet voor het maatjescontact tussen jong en oud is geen toevalligheid. De Egidiusgemeenschap Antwerpen die samen met het evangelie van Jezus Christus onze voornaamste inspiratiebron vormt, heeft ons getoond hoe verrijkend de wederzijdse interactie van jongeren en ouderen voor beide groepen kan zijn. Net als de Antwerpse lekengemeenschap waar de leus 'Vriendschap met de armen' dé maatstaf is, hebben wij het ideaal, dat er een vriendschapsband tussen jong en oud ontstaat. Dat ideaal van vriendschap trachten we eveneens met elkaar en onze gasten tijdens de maandelijkse Egidiusavonden na te leven en te realiseren. Wij zijn een beweging van maatjes!

De Diaconale stad Roosendaal is één van de diaconale 'centra' van het bisdom van Breda en is mede geïnspireerd door de spiritualiteit van de San Egidiusgemeenschap. Hier worden spiritualiteit en diaconaal handelen met elkaar verbonden. Elke derde donderdagmiddag van de maand komt de kerngroep bij elkaar in het dekenaal Centrum Het Markiezaat te Roosendaal. Opgave kan bij Jan Damen, e-mail: jdamen@bisdombreda.nl.

De Diaconale stad Roosendaal wordt mede mogelijk gemaakt door Skanfonds.

De Gemeenschap van Sant'Egidio is een christelijke lekengemeenschap die in meer dan zestig landen van alle continenten 40.000 leden telt. www.santegidio.be/main.php?gLang=NL

De diaconale zondag in het bisdom Haarlem-Amsterdam

Ernst Meyknecht is regiomedewerker Dienst Diocesane Caritas Bisdom Haarlem-Amsterdam

In het weekend van 12 en 13 november werd er in het Bisdom Haarlem-Amsterdam tijdens de viering extra aandacht geschonken aan de caritas van de parochie. Deze Diaconale Zondag is voorbereid door de Dienst Diocesane Caritas van het bisdom en uitgevoerd door de Parochiële Caritas Instellingen, vaak in samenwerking met een lokale organisatie.

Kwetsbare mensen staan centraal in het Diocesaan Diaconaal Weekend dat dit jaar plaatsvond op 12 en 13 november. Kwetsbaarheid die zich laat zien in afhankelijkheid van bijstand, schuldhulp, de immigratiedienst. Maar ook bijvoorbeeld in eenzaamheid. Het doel van het Diaconaal Weekend is om aandacht te vragen voor de diaconale opdracht van de parochies. Het thema is in het hele bisdom hetzelfde. De parochies en regio's bepalen zelf welke mensen in hun omgeving in het licht gezet worden. Hoe dat concreet in zijn werk gaat laat de samenwerking tussen PCI's en de Stichting Present in de stad Haarlem zien.

Stromen komen samen

Al vroeg in het voorjaar kwamen vertegenwoordigers van de PCI's uit de stad Haarlem bijeen in het Regionaal Overleg van PCI's,

afgekort het ROP. Op deze avond was een aantal organisaties uitgenodigd om een voorstel te doen voor een concreet project voor de Diaconale Zondag van dit jaar. Eén van die organisaties was de Stichting Present, die in een gloedvol betoog een prima presentatie van de activiteiten gaf. Present organiseert groepen mensen die een bepaalde klus of taak uitvoeren voor mensen die dat zelf niet kunnen.

Dit thema kwam overeen met de rode draad van de Diaconale Zondag 2011, aangedragen door de nieuwe Dienst Diocesane Caritas van het bisdom: 'Aandacht voor Kwetsbare Mensen'. Na overleg met de caritasachterban werd via de email besloten dat de Stichting Present dit jaar centraal zou staan tijdens de Diaconale Zondag.

De Drie-eenheid aan het werk: informatie, organisatie en overleg

Voor Present brak een drukke tijd aan. Er

moest een voorstel komen wat de stichting nu precies ging doen, wat zij aanbood en wat zij concreet van de PCI's nodig had. Ook de PCI's kregen het druk. Aan hen de taak om binnen de parochies pastores en liturgiegroepen te informeren en na te denken met wat voor acties zij Present onder de aandacht van de parochie zouden kunnen brengen. Ondertussen was ook de Dienst druk aan het werk met het organiseren van een Dag van de

Beeld Sint Maarten
op Sint Martinushof Utrecht
[Foto: onbekend]

Caritas voor het hele bisdom, en het samenstellen van een informatiebrochure voor de Diaconale Zondag met allerlei suggesties en thema's ter inspiratie voor PCI's, pastores en liturgiegroepen. Op de Dag van de Caritas in juni werd die brochure aangeboden aan alle aanwezigen.

De weg is het doel,...of toch niet?

In Haarlem werd begin september een informatieavond georganiseerd door de Stichting Present. Deze avond was vooral bedoeld voor die mensen die in de parochies aan bezig waren. Mensen van de caritas zijn concrete mensen, zoals duidelijk bleek op die avond over de Diaconale Zondag. De vraag naar het 'hoe' stond centraal. De vraag naar het waarom...?

Opnieuw gaf de Stichting Present een presentatie, waarin concreet werd aangegeven hoe zij zich die zondag voorstelde, op welke sprekers parochies een beroep konden doen, hoe de publiciteit geregeld zou worden en op welk rekeningnummer financiële bijdragen gestort konden worden. Met dit soort praktische vragen kun je een avond vullen. Wat men dan ook van harte deed.

"It giet oan" op 12 en 13 november

Niet in elf steden, maar in dertien kerken werd in Haarlem en omgeving speciale aandacht besteed aan de diaconie via een presentatie van een locale organisatie met een concreet verhaal. Op elf november begon de spanning al toe te nemen. Sint Maarten, de heilige die zijn mantel aan een naakte bedelaar deelde, waarde langs de huizen. Kinderen met lampions zongen liedjes en kregen snoep. Sint Maarten is tevens de beschermheilige van de Diaconale Zondag. Niet in iedere parochie werd die zondag Sint Maarten 'ontvangen'. Sommigen hadden besloten het een week uit te stellen. Een enkeling vond het dit jaar géén opportuun idee. Maar in dertien kerken werden mensen van de Stichting uitgenodigd naar voren te komen om iets te komen vertellen over Present. De informatie werd aangevuld met een inlegvel in de liturgie, of opgevuld met een praatje bij de koffie na afloop. Soms trad ook een lid van het bestuur van een PCI naar voren om

uitleg te geven over haar werkzaamheden van het afgelopen jaar. Ook daar is een Diaconale Zondag voor. Naast informatie kregen parochianen een concreet verzoek. Dat kon zijn een bijdrage voor de extra collecte voor de Stichting of om je als groep aan te melden voor een actie.

En verder...

Het concrete resultaat blijft voorlopig nog verborgen. Collectes moeten worden geteld en vervolgens overgemaakt op de juiste rekening. Groepen moeten zich nog aanmelden, alhoewel er al meer informatie opgevraagd is. Voor de Stichting Present een meer dan welkome aanvulling in Haarlem. Een paar maanden daarvoor had de gemeente Haarlem besloten de subsidie aan de Stichting Present Haarlem versneld af te bouwen. Iedere financiële bijdrage is daarom welkom. Maar nog belangrijker was de morele ondersteuning. Overal was het welkom hartelijk. Van deze nieuwe vorm van diaconie werd met belangstelling kennis genomen. Niet de vraag naar ondersteuning of hulp, maar het aanbod staat centraal in deze vorm van diaconie. Een belangrijke aanvulling op het diaconale en sociale werk. En voor de caritas in de parochies is dat weer een andere, een nieuwe, invalshoek. Niet de problemen van mensen maar hun talenten staan centraal.

Bezoek www.stichtingpresent.nl
Kwetsbare mensen. Zorg voor de naaste is te vinden via www.bisdomhaarlem.nl, afdelingen, diaconie, in het rechtermenu klikken op Informatiemap Diaconaal Weekend 12/13 november en dan vervolgens in de tekst op de regel voor de Informatiemap. In de map zijn vijf herkenbare en actuele noden in onze samenleving opgenomen met informatie en mogelijkheden voor de parochie. Zo worden schulden, leven van de bijstand, leven zonder documenten, eenzaamheid en de Millenniumdoelen belicht. Ko Schuurmans verzorgt de liturgische bijdrage.
Het beeld van Sint Martinus is in 1948 gemaakt door Albert Termote en staat in Utrecht in de Sint Martinushof aan de Oudegracht. Naam fotograaf onbekend. Bron van de foto: http://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_beelden_in_Utrecht-Binnenstad.

Geloven, vasten en de werken van barmhartigheid

De vastenactie van 2012

Guus Prevoo is missionair veldwerker Vastenactie

Vasten is in de Bijbel een veel voorkomend fenomeen. Als je kijkt naar de redenen waarom mensen vasten, zie je dat het te maken heeft met de broosheid van én het leven én je relaties met medemensen. Vasten geeft zicht op jezelf en leert je om te gaan met je grenzen. Vasten geeft nieuw elan aan de relatie met medemensen en schept nieuwe, meer rechtvaardige verhoudingen (bijv. Jes. 58, 1-12).

Jezus vast ter voorbereiding op zijn openbare leven in de woestijn, waar de duivel probeert Hem te verleiden. Jezus weerstaat die verleidingen, die juist de drie dingen zijn die ons in onze relaties met medemensen het meest in de weg staan: te veel eten en de grootste brokken voor jezelf opeisen; macht en rijkdom willen bezitten; jezelf onkwetsbaar achten. In de Bergrede spreekt Jezus over de houding van waaruit je vast. Dat is er een van ootmoed, van 'je er niet op laten voorstaan'. In één adem zegt Jezus erbij dat je ook bidden en het geven van aalmoezen vanuit eenzelfde nederige houding moet doen. Vasten, aalmoezen geven, bidden, oftewel soberheid, solidariteit en spiritualiteit: ze horen voor Jezus onlosmakelijk bij elkaar (Mt. 6,1-18).

Hoe te vasten?

Onduidelijk blijft hoe er gevast wordt. Vasten heeft zeker te maken met minder eten. Maar tijdens zijn verblijf van veertig dagen in de woestijn heeft Jezus ook moeten afzien van een heleboel geneugten zoals een veilig huis, een comfortabele slaapplek, het gezelschap van mensen, ontspanning.

Vanwege het ontbreken van regels is in de jonge Kerk een brede waaier van vastengewoontes ontstaan. Pas in de vierde eeuw na Christus heeft het Concilie van Nicea hier eenheid in gebracht. Een eenheid, die tot de helft van de vorige eeuw heeft geduurd. Vasten is terug van weg geweest. Van alle mensen in Nederland zegt 20% de laatste twee jaar wel eens gevast te hebben. Vasten lijkt een goede mogelijkheid om je zorgen over de toekomst én je streven naar meer gerechtigheid gestalte te geven. Net zoals onder de eerste christenen is het mogelijk om je eigen manier te kiezen: de Vastenactie van...

Gerechtigheid doen en bidden

Het doen van gerechtigheid en bidden geven vleugels aan het vasten, zegt Augustinus. Dat geldt ook omgekeerd. Vasten geeft nieuwe inhoud aan je omgang met God (bidden) én aan je omgaan met andere mensen, aan je streven naar een rechtvaardige en duurzame wereld. In Mt. 25, 31-46 lezen we dat de Mensenzoon bij zijn terugkeer op aarde zal oordelen over alle volkeren en hen zal scheiden in twee groepen. De criteria zijn helder. De rechtvaardigen, de witte schapen, zijn zij, die de hongerigen te eten hebben gegeven, de dorstigen te drinken, de naakten gekleed, de zieken en gevangenen bezocht, de vreemdelingen een welkom thuis gegeven. De verdoemden, de zwarte bokken zijn zij, die nagelaten hebben dat te doen. Het in de praktijk brengen van de werken van barmhartigheid is datgene wat de eerste christenen heeft onderscheiden van hun tijdgenoten. Het vormde de identiteit van hun gemeenschap en mede de kern van hun christen-zijn.

Hongerdoek van 2012

Door de eeuwen heen hebben kunstenaars dit Laatste Oordeel, zoals ook Johannes dat beschrijft (Openbaring 20,11-15), uitgebeeld. Het heeft ook de Togoleze kunstenaar Sokey Edorh geïnspireerd om zijn hongerdoek *God onder ons* te schilderen. Op de hongerdoek vindt het Laatste Oordeel nog niet plaats, is het Koninkrijk Gods nog niet aangebroken. De troon is nog onbezet. Maar de troon is, zoals een Ashanti-zetel in Togo en Ghana, wel het symbool van de macht van diegene die erop plaats mag nemen. Het Koninkrijk Gods is al onder ons aanwezig, juist in de pogingen van mensen via de werken van barmhartigheid anderen ten dienste te zijn.

Sokey laat de chaos zien van een zelfbouw-wijk in een stad in Afrika. In de wirwar van nauwe steegjes zien we mensen, die de werken van barmhartigheid in de praktijk brengen. De hongerdoek *God onder ons* toont mensen die werken aan een duurzame samenleving. Mensen die het in een slum, waar het aan van alles ontbreekt en waar waardig menselijk leven nauwelijks mogelijk is, toch voor elkaar opnemen. Waar mensen desondanks naar toe trekken, in de hoop op een beter leven, omdat ook het platteland, door klimaatverandering en slechte levensomstandigheden, nauwelijks een menswaardig leven te bieden heeft.

Sokey voegt eigentijdse werken toe: mensen onderwijs geven, kinderen gelegenheid geven om kind te zijn. In een wereld, waarin alles met elkaar samenhangt, zijn eigentijdse werken van barmhartigheid mede het volgen van rechtvaardige economische regels en een duurzaam gebruik van grondstoffen. De bankkantoren en de olietanks dreigen de zelfbouwwijk weg te dringen. Het is een waarschuwing: 'Ik was slachtoffer van economische uitbuiting, van klimaatverandering en van milieuvervuiling, en jullie hebben niets voor mij ondernomen'. Of: 'Ik had honger, maar jullie dachten alleen maar aan jullie eigen welvaart en aan jullie nieuwe kleding, jullie tv en jullie smartphone'.

Hongerdoek vastenactie 2012

Uitnodiging

De hongerdoek is een uitnodiging om ons te bezinnen hoe wij in een geglobaliseerde wereld de werken van barmhartigheid in de praktijk kunnen brengen. Zoals ook de Daughters of Charity dat doen in hun werk voor de uitgesloten in het Ethiopische Addis Abeba. Met volharding, maar in alle bescheidenheid. Vergelijk het met het kerkje op de hongerdoek, ingeklemd tussen de kantoorstorens en de hutjes, nauwelijks zichtbaar, maar wel degelijk aanwezig! Nederigheid en ootmoed is de spirituele grondhouding (Mt. 6, 1-18). Vasten is de kracht die ons onszelf leert kennen en die ons inspireert. Solidariteit met medemensen ver weg, met als leidraad een eigentijdse invulling van de werken van barmhartigheid, is de prestatie die we proberen te leveren. Het is ons geloven dat ons daartoe motiveert (2 Kor. 5,14), want wat wij voor de geringsten hebben gedaan, hebben wij voor God gedaan (Mt. 25,36).

Vastenactie roept MOV-groepen en parochies op om een Vastendag in te richten en deel te nemen aan de door diverse bisdommen opgezette Vastenestafettes. Naast andere vormen van fondswerving is meewandelen met de spirituele vierdaagse pelgrimstocht (van 29 maart t/m 1 april 2012 in Zuid-Limburg) van harte aanbevolen. In het liturgiekatern zijn diverse mogelijkheden aangegeven om met de hongerdoek te werken. Kijk voor deze en andere actie- en bezinningsmogelijkheden en voor informatie over het project in Ethiopië op www.vastenactie.nl.

Via www.vastenactie.nl/plaza kan men een eigen Vastenactie-campagneposter ontwerpen en desgewenst uitprinten.

Diaconaal impuls-weekend in het aartsbisdom Utrecht

De x-factor van
Sint Martinus

Jack Steeghs is diocesaan diaconaal werker aartsbisdom Utrecht

Zoals in elk bisdom vinden er ook in de parochies van het aartsbisdom Utrecht vele diaconale activiteiten plaats. Het weekeinde van 11, 12 en 13 november is als Sint Martinus weekeinde een diaconale happening geworden.

Het is genoegzaam bekend: zonder diaconie geen parochie, maar waarom hebben we het er dan zo weinig over - buiten de kring van direct betrokkenen bij de MOV, caritasinstellingen, Diaconaction, Vastenactie, voedselbank, maatsjesprojecten, etc.? Met zo'n vraag in het achterhoofd hebben de diocesane diaconale werkers en de werkers van instellingen voor Maatschappelijk Activeringswerk in het aartsbisdom de handen ineen geslagen. Het resultaat is de x-factor van Sint Martinus: een creatief proces van delen, verbinden, enthousiasmeren in de geest van hem die in de vierde eeuw geraakt werd door en vervolgens zijn mantel deelde met een bedelaar bij de stadspoort van Amiens, waarna zijn leven voorgoed veranderde. Kortom, een impulsweekend op 11, 12 en 13 november van en voor alle mensen van goede wil met het oog op een veelbelovend perspectief.

Sint Martinus als diaconaal inspirator

Sint Martinus en 11-11-11 zijn direct blikvangers om een diaconale impuls gemakkelijk te onthouden. Bovendien geeft het liturgische rooster als op een presenteerblaadje de evangelielesing van de talenten : Mt. 25, 14-30.

Een op Sint Martinus geïnspireerde diaconale overweging is daarom in het tweede weekend van november in elke kerk mogelijk.

We leven tegenwoordig evenwel in een tijd waarin niet alleen de kerkelijke kalender gelovigen aan het denken zet, maar ook de

maatschappelijke kalender mee spreekt. Zo legde een uurtje doorpraten in de projectgroep, bestaande uit Eddy Oude Wesselink (KCWO), Ina van de Bunt-Koster (diocesaan diaconaal werker en missie-secretaris), en Jack Steeghs meerdere verbindingen. Met de dag van de dialoog, de dag van de duurzaamheid, de dag van de mantelzorg, de maand van de spiritualiteit, en - vanuit de betekenis van de mantel van Martinus - met het eerste lustrum van het pastoraal café in Nieuwegein. Ook de aandacht die er de laatste tijd is

gekomen voor hospices viel op. Dit alles vanuit een idee dat mensen in een wereld die tot een dorp geworden is meer verbondenheid vlakbij huis zoeken en vinden. Sint Martinus (of Sint Maarten) is een voorbeeldige patroonheilige met een groot Jezusgeloof die mensen bindt en aanspoort tot goede werken van barmhartigheid.

Waaier aan ideeën bisdombreed verspreid

Wat te doen met al die ideeën? Tips die in een bredere kring van meedenkende mensen alleen maar uitdijen. Nog voor de zomer werd besloten dat 'Sint Martinus anno 2011' al in ons midden is, maar dat we dat diaconale handelen meer en beter mogen laten zien. Elke

dag worden mensen geraakt door nood dichtbij, waarna ze hun leven voorgoed anders inrichten. Daarvan mogen we elkaar meer gaan vertellen. Liefst ook met *social media*. Het evangelie laten aarden en met eigentijdse middelen verder brengen. Zo is het gesprek gekomen op een waaier aan ideeën. Het is een krant geworden met meerdere suggesties gericht aan allerlei groepen in de parochie, met het voorstel om een idee op 11, 12 of 13 november op te pakken. Nieuw is niet nodig. Vertrouwd is net zo goed. Zo heeft de Domstad - Martinusstad - Utrecht weer als vanouds uitgepakt. Aartsbisschop Mgr. Eijk bezocht meerdere diaconale projecten en initiatieven op 11-11-11.

Begin oktober zijn in het aartsbisdom Utrecht 2.000 waaiers verspreid (te downloaden op www.dkci-utrecht.nl).

Omdat papier meestal geduldig is hebben de werkers van het Maatschappelijk Activeringswerk en de diocesane diaconale werkers de boodschap verder verspreid. De ervaring leert dat zulke vuurtjes zich vooral vanuit een persoonlijk geraakt-zijn verspreiden. De x-factor van Sint Martinus is hierop geen uitzondering.

Eenmalig impulsweekend?

De x-factor van Sint Martinus is een impulsweekend met de geste om eens iets uit te proberen wat je nog niet kent en dat met enkelen van goede wil gemakkelijk realiseerbaar is. Om vanuit een impuls in de parochie een vliegwieltje op gang te krijgen is meer nodig dan een eenmalige middag of avond voor en met een specifieke doelgroep. Daarom hebben we als projectgroep bij elk idee een 'motor' bedacht, een verantwoordelijke of groep die in staat wordt geacht om zo'n activiteit te dragen en te schragen. Dat zal niet met elke impuls lukken, maar als dat in de helft van de parochies met een goed idee wel lukt, is dat een mooie opsteker voor de inhoud van het geloof dat mensen plaatselijk met elkaar delen en vormgeven.

Impuls voor mantelzorg

Jack Steeghs is motor geweest bij een impulsmiddag voor mantelzorg in de regio Utrecht. Hoe vanzelfsprekend het misschien lijkt, de regionale steunpunten voor mantelzorg vinden niet altijd gemakkelijk gehoor in parochies en geloofsgemeenschappen. Is dat nodig? Wel als je bedenkt dat ... ongeveer 10% van de Nederlandse bevolking te maken heeft met intensieve mantelzorg. Deze mensen leveren minimaal acht uur per week, minimaal drie maanden achter elkaar zorg. In totaal zijn er in ons land ongeveer 1,7 miljoen mensen die met mantelzorg te maken hebben (bron: Mezzo, de landelijke koepel voor mantelzorg).

Een mantelzorger is geen beroepskracht en geen vrijwilliger. Hij of zij verleent regelmatig directe zorg - vooral praktische hulp en aandacht - aan mensen die hem/haar nabij zijn.

Meestal directe familie of een buur, soms de partner of kind of de eigen ouder. Mantelzorg is zeker niet alleen iets voor de oudere generatie, vandaar dat dit jaar de jonge mantelzorger in de aandacht staat. Mantelzorger zijn is geen vrije keuze maar een verantwoordelijkheid die op je levensweg komt. Een soort van roeping, maar diegene die gehoor geeft aan deze roepstem kan daar zelf slachtoffer van worden. Vroeger was het gebruikelijk dat een kind van school werd gehouden om voor een zieke ouder te zorgen. Mantelzorg bestond niet in theorie maar gebeurde in de praktijk. In onze ingewikkelde maatschappij ontkomen we er niet aan om met elkaar stil te staan bij de mens die mantelzorger is.

Het daar over hebben in een groep bestaande uit mensen die in het bezoekwerk van parochies zitten is een impuls die naadloos past in het voorbeeldige ideaal van de x-factor van Sint Martinus. Daarom alleen al kan zo'n middag nooit zonder gevolgen blijven.

Verder lezen:
www.dkci-utrecht.nl
www.stmaartenstadutrecht.nl

Wordt het weer brood en soep uitdelen?

Diaconie in een veranderende samenleving

Ton Snepvangers is Coördinator Diaconaal Centrum De Bakkerij Leiden

Op zaterdag 12 november 2011 organiseerde Diaconaal Centrum De Bakkerij in Leiden ter gelegenheid van haar 25 jarig bestaan een Jubileumsymposium in samenwerking met de Protestantse Theologische Universiteit, vestiging Leiden.

In 1981 benoemde de Diaconie van de Hervormde Gemeente Leiden Anton Dronkers tot diaconaal predikant. Op 17 januari 1986 opende Diaconaal Centrum De Bakkerij zijn deuren. Het was een antwoord op de in voorgaande decennia gevormde verzorgingsstaat, waarin liefdadigheid plaats maakte voor rechten en veel traditionele diaconale activiteiten overbodig werden. De Diaconie sloeg hiermee een nieuwe weg in: het uitgangspunt voor het werk vanuit De Bakkerij werd 'helpen waar geen (andere) helper is'.

Andere tijden

De verzorgingsstaat heeft vandaag de dag voor velen afgedaan. Politici zijn druk bezig onze maatschappij te veranderen. Hierbij klinken trefwoorden als autonomie, iedereen moet meedoen, zelfredzaamheid, zelfstandigheid,

vrije markt en verantwoordelijke maatschappij.

Welk antwoord hebben diaconale organisaties op de maatschappelijke koers die Nederland inslaat? Wat betekent het dat de sociale zekerheid afneemt, waardoor veel minder mensen recht hebben op ondersteuning door de staat? Moet de diaconie daarop reageren met ouderwetse liefdadigheid? Kortom: wordt het weer brood en soep uitdelen?

Drie sprekers, Mr. John Steegh, mevrouw Els Koster, en Prof. Dr. Peterhans van den Broek, vertelden het verhaal van de veranderende maatschappij, de gevolgen van landelijk beleid voor welzijn en zorg in de stad Leiden en van 25 jaar diaconale hulpverlening in De Bakkerij.

Solidariteit onder druk

Mr. John Steegh, voormalig wethouder in Leiden, gaf in zijn inleiding aan dat met name het solidariteitsbeginsel in onze samenleving door diverse ontwikkelingen onder druk staat. "Solidariteit erodeert door de liberale stelling, dat iedereen alleen voor zichzelf verantwoordelijk is en voor zichzelf moet zorgen. Leve de zelfredzaamheid, maar beschermen we nog wel wie niet mee kan? Solidariteit erodeert door de beschuldiging dat arm zijn, of ziek, zwak en misselijk, je eigen schuld is. Hoge eigen bijdragen in de geestelijke gezondheidszorg brengen impliciet deze boodschap over." Hij waarschuwde dat de brede vertrouwenscrisis in economie en politiek verstrekkende gevolgen heeft voor het maatschappelijk draagvlak. Een nieuwe tweedeling dreigt in onze maatschappij. De solidariteit is ver te zoeken.

Twee jongeren zijn blij met de nieuwe strip
[Foto: Peter van Mulken]

Omslag in denken binnen de zorg

Die gedachte werd ook gedeeld door Mevr. Els Koster, voorzitter van de Raad van Bestuur van Libertas Leiden, een grote instelling voor welzijn en zorg in de stad. “De zorg zal in de toekomst sterker in de buurt georganiseerd moeten worden, zodat mensen langer zelfstandig kunnen blijven wonen, maar er zal daarbij ook een sterker appel gedaan worden op het eigen organiserend vermogen van cliënten en de vrijwillige inzet en solidariteit van mensen in de woonomgeving. De rol van instellingen als Libertas Leiden zal in de toekomst veel meer het karakter krijgen van zorgen dát, dan zorgen vóór.”

Waakhond van sociaal beleid

Prof. Dr. Peterhans van den Broek, oud voorzitter Hervormde Diaconie Leiden/ Gezamenlijke Diaconieën, schetste kort de voorgeschiedenis van De Bakkerij in het kader van de gevestigde verzorgingsstaat. “Vreemd is het startmoment van het diaconaal centrum niet. Met de uitbouw van de verzorgingsstaat verdwenen oude vormen en gedachten van armenzorg. Maar vanaf 1986, 25 jaar geleden, worden de eerste haarscheuren in de verzorgingsstaat al zichtbaar. De paternalistische verzorgingsstaat kan weinig met chaoten, verslaafden, zorgmijders, illegalen. En nog minder met wie niet in die staat leeft: ontwikkelingssamenwerking is het goedbedoelde, maar nogal machteloze antwoord op de onvoorstelbare ongelijkheid in de wereld. De grenzen van de maakbaarheid van mens en maatschappij worden pijnlijk duidelijk. De Bakkerij werpt zich in die tijd en tot op de dag van vandaag op als waakhond van het sociaal beleid in de stad Leiden en als gangmaker van talloze nieuwe diaconale initiatieven in de stad.”

Gideonsbende, kraamkamer en vliegwielen

De Bakkerij werkt vanuit de Leidse protestantse en rooms-katholieke diaconieën met een minimale professionele kernorganisatie van twee diaconaal werkers in een gebouw dat inmiddels onderdak biedt aan 19 organisaties met een breed netwerk aan contacten. Het is het recept van een Gideonsbende: klein, wendbaar en in staat om flexibel in te spelen

op nieuwe probleemvelden en hulpvragen. In de afgelopen jaren stond De Bakkerij onder meer aan de wieg van Vluchtelingenwerk Leiden, Stichting Uitgeprocedeerde Vluchtelingen en andere Vreemdelingen (STUV), Gezondheidszorg Illegalen (GIL), de maatschappelijke opvang voor dak- en thuislozen, Exodushuis Leiden, Inloophuis Psychiatrie, de Voedselbank Leiden e.o. en de Stichting Straatpastoraat Leiden.

De aandacht werd ook gericht op de diaconale inzet van jongeren in succesvolle projecten als M25 Leiden en M25 Roemenië, waarin jongeren vanaf 12 jaar uitgedaagd en ondersteund worden om de Werken van Barmhartigheid van Mattheus 25 in praktijk te brengen. Tijdens het symposium werd voor deze doelgroep een kersvers stripalbum gepresenteerd met de titel *Het Geheim van De Bakkerij* van de Vlaamse striptekenaar Geert De Sutter. Een diaconaal centrum als kraamkamer van talloze diaconale initiatieven, die gaandeweg uitgroeien tot zelfstandige organisaties met eigen geldstromen, een eigen bestuurlijke structuur en een eigen professioneel- en vrijwilligerskader. Maar ook een centrum als vliegwielen voor diaconale betrokkenheid in lokale en regionale geloofsgemeenschappen en onderwijsinstellingen in Leiden e.o.

Nieuwe uitdagingen

Tijdens een lopende lunch konden de 150 deelnemers aan het symposium op een ideeenmarkt hun gedachten vormen en ideeën spuien over de toekomst van de diaconie. Daarbij stonden zes thema's centraal: de vreemdeling; de ontheemde; de verre naaste; de arme; de oudere en de jongere. In een plenaire sessie werd hun mening rond deze zes thema's vervolgens gepeild, met als eindresultaat een aantal concrete doelen voor het diaconale werk in de komende jaren. Belangrijk bij dit alles blijft dat De Bakkerij als kerkelijk hulpverleningscentrum haar toegankelijkheid bewaart als een gastvrije plek waar mensen gehoor vinden, een dak boven hun hoofd, een laatste vluchtplaats, wat broodnodige boodschappen, een uitweg uit de schulden.

Bezoek www.debakkerij.org

Geloven in samenleven

Religie als voertuig van wantrouwen of vertrouwen?

Ellen Hogema is coördinator van Solidair Groningen & Drenthe

Op maandag 14 november heeft in de Merkez Moskee in Deventer de conferentie ‘Religie als voertuig van wantrouwen of van vertrouwen? Over polarisatie, populisme en plaatselijk praktijken’ plaatsgevonden. Ruim zestig mensen uit Noord en Oost Nederland waren aanwezig.

Onzekerheid en onbehagen op economisch, politiek en soms ook op religieus gebied leiden ertoe dat groepen mensen in onze samenleving keuzes maken, waarbij anderen buitengesloten of tot zondebok worden gemaakt. Polarisation en populisme zijn aan de orde van de dag. Tegelijkertijd zeggen onze geloofstradities dat God de wereld en de mens geschapen heeft. Dit is een waagstuk waaruit vertrouwen spreekt. De vraag is hoe binnen de Islamitische Stichting Nederland, de Rooms-katholieke Kerk en de Protestantse Kerk in Nederland hiermee wordt omgegaan. Sluiten geloofsvisie, beleid en praktijk op elkaar aan? Hoe kunnen religies een bijdrage leveren aan meer vertrouwen in de samenleving?

De conferentie ‘Religie als voertuig...’ is georganiseerd door het islamitische, katholieke en protestantse Maatschappelijk Activeringswerk in de provincies Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel en Gelderland. Deze organisaties zijn al langere tijd bezig om de plaatselijke samenwerking tussen de kerken en moskeeën met het oog op het welzijn van de samenleving te stimuleren. Mede dankzij subsidies van het Skanfonds, Cordaid Programma Nederland en bijdragen uit regionale fondsen van de Protestantse Kerk in Nederland hebben zij het project ‘Geloven in Samenleven’ opgestart.

Het publiek zit er klaar voor.

[Foto: Ellen Hogema]

Geloven in samenleven

Ellen Hogema, coördinator van het Katholiek Maatschappelijk activeringswerk in Groningen & Drenthe begint de bijeenkomst met te vertellen wat het project ‘Geloven in Samenleven’ inhoudt. Het doel, de missie is “wij geloven in een samenleven waarin mensen van alle culturen en religies in vrede en harmonie met elkaar samenleven en doen een appel op iedereen om zich hiervoor in te zetten. Als gelovigen willen wij vanuit onze verschillende religieuze identiteiten samenwerken met het oog op een rechtvaardige en vreedzame samenleving”. De vraag is vervolgens hoe je dit lokaal vorm gaat geven. Belangrijk is om de lokale initiatieven te stimuleren, te ondersteunen en te versterken. Ook het opbouwen en versterken van regionale netwerken is een belangrijk onderdeel van ‘Geloven in Samenleven’, opdat die op termijn zelfstandig kunnen gaan werken. Daarnaast is het de bedoeling dat imams en pastorale beroepskrachten elkaar ontmoeten en spreken om te reflecteren op de interreligieuze samenwerking. De inmiddels actieve website www.geloveninsamenleven.nl is een

opbrengst van dit alles. Op deze website zijn lokale initiatieven en 'good practices' te vinden. Een voorbeeld is hoe in Hoogezand de imam met moskeebestuurleden een viering in de kerk heeft bezocht. Dat bezoek heeft veel elan gegeven over en weer. Men was geraakt dat men de interesse had getoond om in de viering aanwezig te zijn. Later heeft in Hoogezand ook een inspirerend gesprek plaatsgevonden over populisme. Dan blijkt dat je elkaar over en weer niet altijd goed kent. De moslims hadden het idee dat kerken een grote politieke invloed kunnen uitoefenen, terwijl kerken dat helemaal niet zo voelen. Vervolgens blijkt dat ook moslims nog hun plek als gelovige in onze samenleving aan het zoeken zijn.

Vertrouwen in elkaar

In een aantal korte lezingen zijn Mgr. Gerard de Korte, bisschop van Groningen en Leeuwarden, ds. dr. Sjaak van 't Kruis, beleidssecretaris van de scribe van de Protestantse Kerk in Nederland, en Khalil Wedad, medewerker van Ihsan, Islamitisch Instituut voor maatschappelijk activeringswerk, op dit thema van vertrouwen ingegaan. Bisschop de Korte heeft ons meegenomen in de geschiedenis tussen moslims en christenen. Hij geeft duidelijk aan dat media en populisme angst bij mensen voeden. Veel mensen hebben angst voor extremistisch geweld. Geloof en geweld gaan niet samen, het gaat om het bouwen van bruggen tussen mensen en ons geloof is daarbij een inspiratiebron en bindmiddel. Er zijn allerlei manieren waarop wij als moslims en christenen gezamenlijke thema's hebben om elkaar op te ontmoeten. Je kunt denken aan de betekenis van gebed, van sociale gerechtigheid, van vasten, van bedevaarten en ook van de vraag "wie God voor ons is?". Wederkerigheid is belangrijk, elkaar ruimte geven moet van twee kanten komen. Sjaak van het Kruis sluit hierbij aan door te zeggen dat we moeten leren samen te leven ondanks onze verschillen. Vertrouwen en dialoog zijn daarbij onontbeerlijk. De diepste kern van samenleven is opkomen voor elkaar als dat nodig is. Als godsdiensten worden wij in onze samenleving inmiddels zelf gezien als duistere verschijnselen, met machtmisbruik en dubbele agenda's.

Khalil Wedad vertelt over de grote armoede onder vluchtelingen, zij komen in sociale isolement terecht. Moslims en christenen willen daarin samenwerken en dat is ook nodig. Soms gaat dat moeizaam, maar deze mensen gaan zware klappen krijgen met de bezuinigingen op komst.

Populisme

Aan deze lezingen voorafgaand heeft dr. Welmoet Boender van de Stichting Oikos toegelicht wat populisme is, hoe het werkt en wat de voedingsbodem is. Zij heeft op een heldere wijze weergegeven wat de vier kenmerken van populisme zijn, opgesteld door Koen Vossen. Het gaat om samenzweringsdenken, volksverheerlijking, maakbaarheidsdenken en dremelloze democratie (mensen moeten directer invloed kunnen uitoefenen). Mensen hebben het gevoel in onze samenleving weinig grip op hun leven te hebben, dat is een reden waarom ze ontvankelijk zijn voor populisme. Kerken zijn als onderdeel van de samenleving een kanaal om mensen te helpen met deze onvrede om te gaan. Ze ziet bij veel kerkelijke voorgangers en vrijwilligers moeite om op een zinvolle manier om te gaan met angst voor vreemdelingen. Je doet het al snel niet goed, óf je bent te direct in de afwijzing zodat mensen niet meer durven te spreken over hun angst, óf je bent te soft.

Onzekerheid

Die onzekerheid hoe te handelen komt terug in het panelgesprek. In het panel zitten dominee Hans Wachtmeester uit Hengelo, Orhan Arslan, islamitisch maatschappelijk activeringswerker en Geert Rozema, buurtpastor in Arnhem. Ze hebben verteld wat zij op hun eigen werkplek doen aan het versterken van vertrouwen. Een van de gemaakte conclusies luidt dat we ons veel meer moeten verdiepen in gesprekstechnieken. Hoe kunnen we met elkaar praten over onze angsten, onze onzekerheid en waarin wij ons veiligheidsgevoel vinden? De meningen blijken verdeeld over hoe je dat kunt doen. Het begint allemaal bij ons eigen vertrouwen dat we in elkaar hebben en uitstralen. Dat voorbeeld van vertrouwen is inspirerend en missionair.

Kerken luiden de noodklok

Hub Crijns is directeur landelijk bureau DISK, Klaas van der Kamp is algemeen secretaris Raad van Kerken in Nederland en Peter de Bie is secretaris werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA

Diaconieën en caritasorganisaties van de kerken nemen steeds vaker de verantwoordelijkheid voor mensen op zich, waar vroeger de overheid de mensen heeft geholpen.

Daarmee dreigen de verhoudingen terug te keren zoals ze in de eerste helft van de twintigste eeuw aan de orde van de dag waren: mensen raken voor hun primaire levensbehoeften afhankelijk van de welwillendheid van andere burgers. Het is onwenselijk dat die situatie zich verder doorzet.

Drs. Henk van Hout, voorzitter van de Raad van Kerken, toonde zich zeer bezorgd tijdens de protestacties 'Stop de stapeling' in Den Haag op 19 september jl. over de bezuinigingen door de overheid. De overheid trekt steeds meer de handen af van de meest kwetsbare groep en lijkt het gewoon te vinden dat liefdadigheidsinstellingen steeds grotere groepen van mensen opvangen. De welvaartsstaat brokkelt daardoor verder af en de tweedeling in de samenleving groeit.

Angelique Van Dam, interim directeur bij de CG-Raad, en Henk van Hout, voorzitter Raad van Kerken, luiden de noodklok. [Foto: Peter de Bie]

Stop de stapeling

De kerken werken samen in een breed maatschappelijk verband met onder meer de CG-Raad (Chronisch zieken en Gehandicapten), Humanitas en de vakbonden CNV, MHP en FNV. De kerken zijn bezorgd over de stapeling van maatregelen die met name de meest kwetsbaren treft. De overheid geeft onvoldoende bescherming, omdat ze zich onder meer als doel heeft gesteld staatsschulden af te lossen. De bezuinigingen van het kabinet treffen diverse groepen mensen; het gaat dan om ouderen, jonge gezinnen met kinderen, zzp'ers, mensen met een uitkering, mensen in de sociale werkvoorziening en chronisch zieken met een persoonsgebonden budget. Ook de kwaliteit van de publieke dienstverlening in het openbaar vervoer, de kinderopvang, bij de gemeenten en in het onderwijs komt steeds meer onder druk te staan. De werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA, van de Raad van Kerken en Arbeidspastoraat DISK, houdt in samenwerking met de kerken al jaren een monitor van hulpverlening in armoedesituaties bij. Uit de editie 2010 blijkt dat het aantal hulpvragen verontrustend stijgt. De hulpvragen betreffen elementaire levensbehoeften: hulp bij wonen, eten, kleding, zorg, opvang en schuldsanering. De Nederlandse overheid maakt zich sterk voor het terugdringen van de staatsschuld en staat garant voor instellingen die de financiële kredietcrisis hebben veroorzaakt. Van Hout noemde het onverantwoord dat de kwetsbare groepen daaraan fors moeten meebetalen. De financiële crisis is ontstaan door mensen die zelf voldoende financiële middelen hebben en door mensen die onverantwoorde risico's hebben genomen door met andermans geld

te speculeren. Je kunt de rekening voor dat gedrag niet opdringen aan de mensen die al jaren de financiële eindjes aan elkaar moeten knopen. De Raad van Kerken heeft minister Kamp van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een brief gestuurd waarin de bezorgdheid over de voorgenen maatregelen en bezuinigingen worden verwoord.

Armoedesignaal 2011

De kerken hebben tijdens de manifestatie symbolisch de noodklok geluid en uit boodschappenmanden het *Armoedesignaal 2011* aangeboden. Mensen vragen steeds meer hulp van kerken en uit die hulpvragen blijkt hoe moeilijk mensen het nu al hebben. Daar komen dan de effecten van de komende bezuinigingen boven op. Van Hout liet weten dat de solidariteit van kerken in dezen met de meest kwetsbare mensen naar zijn idee een onmiskenbaar motief is in het evangelie. Het *Armoedesignaal 2011* bevat informatie en is een handreiking met suggesties voor plaatselijke kerken. Na de korte weergave van de resultaten van de digitale armoedepeiling 2011 worden de belangrijkste kengetallen en conclusies gegeven van relevante onderzoeken op het terrein van werkloosheid, armoede en schulden.

De handreiking biedt een kort overzicht van de aangekondigde bezuinigingsmaatregelen en plannen van het kabinet Rutte, voor zover bekend per september 2011, en een korte beschrijving wat dit betekent voor de reële situatie van betrokkenen. Kerken vinden een aantal invalshoeken met een actuele agenda van activiteiten om in het komend najaar bij aan te sluiten. Kerken kunnen in het seizoen 2011-2012 op hun eigen manier de noodklok luiden in hun eigen plaats. In het slotdeel van de handreiking wordt verwezen naar bronnen waar meer achtergrondinformatie over alle ontwikkelingen te vinden is. Daarbij wordt vooral gebruik gemaakt van het internet.

Het *Armoedesignaal 2011* is bedoeld om zijn weg te vinden binnen kerkelijk organisaties in de verwachting dat het mensen stimuleert tot alertheid en acties, zodat de kwetsbaren onder ons gezien en gehoord worden en dat opgekommen wordt voor hun rechten.

De Boodschappenmand. Koopkracht in de praktijk

Het lukt niet op 19 september, maar op 20 oktober 2011 presenteert de werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA de publicatie *De Boodschappenmand* tijdens de eerste Alliantiedag van de Sociale Alliantie.

De afgelopen jaren is de economische situatie verslechterd en zijn al heel wat bezuinigingsmaatregelen en lastenverzwaringen doorgevoerd, die de positie van mensen met uitkeringen en lage inkomens verder hebben aangetast. Nieuwe bezuinigingsplannen en plannen voor hervormingen in sociale zekerheid en zorg, zowel landelijk als gemeentelijk, doen vrezen dat deze positie nog verder uitgehold zal worden.

De situatie van mensen aan de arme kant van Nederland komt in beeld vanuit de ervaringen van de betrokkenen zelf. Officiële koopkrachtplaatjes en Nibud-berekeningen zijn nuttig en waardevol. Maar ze vertellen het verhaal op een andere manier en ze vertellen vaak niet het hele verhaal. Sommige kosten die mensen hebben worden niet meegenomen en sommige andere kosten worden kunstmatig laag ingeschat. Het gaat vaak ook om berekeningen van verwachte effecten voor bepaalde huishoudtypen, en niet om de concrete geleefde werkelijkheid.

Om te laten zien hoe mensen aan de arme kant van Nederland er nu al voorstaan en hoe het hen is vergaan in de afgelopen tijd, is *De Boodschappenmand - koopkracht in de praktijk* gemaakt. Dertien mensen in verschillende situaties met een laag inkomen vertellen hun verhaal en zij geven inzicht in hun maandelijkse huishoudboekjes. In de inleiding zijn de verhalen voorzien van een analyse en vergelijkende tabellen. De koopkracht van de minima blijkt onthutsend laag te zijn.

Voor meer informatie over 'Stop de stapeling', de aanscherping van de Wet Werk en Bijstand, de plannen voor de Wet Werken Naar Vermogen, de brief van de Raad van Kerken in Nederland aan Minister Kamp, het *Armoedesignaal 2011* en *De Boodschappenmand*: zie www.armekant-eva.nl

SchuldHulpMaatje volop in ontwikkeling

Hub Crijns is directeur van landelijk bureau DISK en
Mieke Kerkhof-Scheenaard is free-lance journalist bij SchuldHulpMaatje

Met hulp van een grote subsidie van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid hebbe kerken en christelijke organisaties hun krachten gebundeld in het opzetten en ontwikkelen van het project SchuldHulpMaatje.

Nu, een dik jaar later, geven de cijfers uitdrukking aan het succes van dit eigentijdse diaconale werk. In meer dan veertig plaatsen is SchuldHulpMaatje opgestart. Ruim 1.200 nieuwe maatjes zijn geworven en getraind. Nog eens veertig plaatsen staan voor 2012 in de startblokken. Die maatjes gaan koppelingen aan met mensen in schulden. Wie zijn zij en hoe zijn zij zo in deze situatie beland?

Hulpeloos

Maatjes van een project in het midden van het land komen bij toeval in contact met een vrouw van 38 jaar met twee kinderen. In

eerste instantie lijkt het erop dat zij persoonlijke aandacht wil, maar al snel blijkt er veel meer aan de hand. Vier jaar geleden zegde zij haar baan op om fulltime voor haar invalide moeder te kunnen zorgen. Kort na de eerste kennismaking met de vrijwilligers van Schuldhulpmaatje wordt de vrouw zelf ziek. Iemand anders neemt de zorg voor haar moeder over en ontdekt dat er financieel van alles niet in orde is. De dochter heeft wel haar baan opgezegd om haar moeder te verzorgen, maar heeft verder geen enkele voorziening aangevraagd zoals zorgtoeslag of kinderbijslag. Alleen de invalide moeder geniet een bijstandsuitkering en daar leven zijzelf, haar dochter en twee kleinkinderen van. Dat is te weinig en al snel blijkt dat de zorgpremie niet wordt betaald. En terwijl de dochter in het ziekenhuis ligt gaat 'oma' naar een verpleeghuis. De dochter zal de woning moeten opgeven, want het huurcontract staat op de naam van haar moeder. Daar staat ze dan, ziek, schulden en een dreigende dakloosheid voor haar en de kinderen.

Een SchuldHulpMaatje doet nu waarvoor de vrouw zelf geen energie heeft. Er is contact gelegd met de sociale dienst om de toeslagen te regelen waarop zij recht heeft. En misschien nog wel een gedeelte met terugwerkende kracht. Daarnaast heeft het maatje bemiddeld bij de woningbouwcorporatie en was er binnen enkele dagen geregeld dat de vrouw de woning van haar moeder krijgt toegewezen. De ergste nood is geregeld. De volgende stap is schuldsanering.

Als maatjes en hulpvragers moet je op elkaar kunnen bouwen.
[Foto: Peter de Bie]

Vastgelopen in gastland

Maatjes ontmoeten een vrouw die sinds drie jaar weduwe is. Totdat haar man overleed aan Parkinson verzorgde zij hem vijf jaar lang, met hulp van een PGB. Zestien jaar geleden kwam het echtpaar uit Congo naar Nederland, op uitnodiging van de Nederlandse ambassade. Het was te gevaarlijk in het thuisland. Door het cultuurverschil heeft de vrouw zich nooit echt thuis gevoeld in Nederland. Het zit haar verder niet mee. Zij is ernstig ziek geworden nadat zij verkeerde medicijnen kreeg van de apotheek. Haaruitval en beschadiging aan haar ogen zijn daarvan enkele gevolgen. Haar bloed is nog steeds niet in orde. Haar werk als boekhoudster kan zij niet meer uitoefenen. Zij heeft geen uitkering van het UWV en vindt het verschrikkelijk om naar de gemeente te gaan voor een bijstandsuitkering. Zij is bezig met een opleiding voor de kinderopvang. Haar schulden lijken een gevolg van bureaucratie waarin zij zich machteloos voelt. Ze kreeg een naheffing van de PGB van ruim € 20.000 euro. Daarnaast een rekening voor de rolstoel en het verhoogde bed van € 5000, omdat ze deze niet ingeleverd zou hebben, terwijl zij dat naar eigen zeggen wel heeft gedaan. Verder kwam er nog een naheffing van het CAK voor een eigen bijdrage aan het PGB van enkele duizenden euro's. Door alle incasso's groeit de stapel overige onbetaalde rekeningen. Zij is blij dat een maatje voor haar in de bres is gesprongen en overzicht gaat brengen in haar situatie.

Complex

Soms is het soms heel ingewikkeld voor een maatje. In het midden van het land meldt zich een echtpaar met psychische problemen. Niet alleen hun huishouden, ook hun finan-

ciële positie is chaotisch en onoverzichtelijk. Schulden uit een vorig huwelijk, werkloosheid, al dan niet terechte claims van schuldeisers en vermeende malversatie door een voormalige curator. Het moet het betreffende maatje een beetje duizelen als hij het intakeformulier bekijkt. Waar te beginnen? Gelukkig is hij zo verstandig om eerst inlichtingen in te winnen bij het lokale bureau voor sociaal juridische hulpverlening. Daar werkt de lokale werkgroep SchuldHulpMaatje vanaf het begin nauw mee samen. Bij dit bureau zou men bekend moeten zijn met het echtpaar en het maatje wegwijs kunnen maken in de juridische aspecten in het verhaal. Hoe het verder zal gaan met dit echtpaar weten we nu natuurlijk nog niet. Maar in ieder geval voorkomt het maatje dat de situatie van dit echtpaar onder de aandacht komt en niet verder uit de hand loopt.

Weduwe

Een weduwe vraagt om hulp: hoe nu verder?. Haar man is nog maar zes weken geleden overleden, maar ze overziet dat ze in de problemen komt als er niet direct iets gebeurt. De vrouw komt uit Indonesië maar heeft zowel daar als in Nederland geen familie meer. Alleen drie kinderen, maar die zijn te jong om haar te kunnen helpen. Na de geboorte van haar kinderen heeft zij niet meer gewerkt. Zij weet niet hoe het nu verder moet. Recht op een uitkering heeft zij niet, maar zij wil liever niet het huis verkopen waarin zij 24 jaar met haar echtgenoot heeft gewoond. Maar dat er snel iets moet gebeuren is duidelijk, haar huidige inkomen is onvoldoende om de vaste lasten van hypotheek, gas en licht te betalen. Een maatje gaat met haar op weg om de juiste keuzes te maken.

Informatie

SchuldHulpMaatje is een initiatief van Kerk in Actie, het landelijk Katholiek Diaconaal Beraad (LKDB), Samen Kerk in Nederland - de migrantenkerken, de Evangelische Alliantie, de Vincentius Vereniging Nederland en de Protestants Christelijke Ouderen Bond (PCOB). Ze werken samen met vier bureaus voor schuldhulp en financieel advies: Modus Vivendi, De Budgetteer, Bos Consulting en Crown Financial Ministries.

Kijk voor meer informatie op www.schuldhulpmaatje.nl, stuur een mail naar helpdesk@schuldhulpmaatje.nl of bel de Helpdesk telefoon via 0900-1177771

SchuldHulpMaatje staat ook op de lijst van de online database *SchuldPreventiewijzer*. Deze website is sinds februari in de lucht en is bedoeld als ondersteuning voor hulpverlenende instanties en gemeenten die zich bezig houden met preventie. Zie: www.schuldpreventiewijzer.nl.

Noodsignalen uit het paradijs

Frank van Lierde is corporate redacteur bij Cordaid.

Barmhartigheid is werken in de marge, met en voor mensen in nood. Het is geen sentiment, geen idee, geen bevrorenheid, maar onbaatzuchtige daadkracht, gedreven door geloof en diep geworteld in de werkelijkheid.

Woorden als barmhartigheid, caritas, of mooier nog, misericordia tref je niet aan in sociale, financiële en politieke analyses van het nationale welbevinden. Ze horen er niet in thuis. Ze zijn van een andere orde. En toch ook jammer. Een barmhartigheidsindex zou een uitstekende graadmeter zijn voor de spirituele en sociale leefbaarheid van een samenleving.

Barmhartigheidsindex

Net zoals caritasorganisaties en diaconieën merkt ook de katholieke ontwikkelingsorganisatie Cordaid hoe hard die barmhartigheidsindex in ons land aan het dalen is. Neem 27 september jl. Op die dag is er op het Spuiplein in Den Haag een manifestatie van en voor asielzoekers en migranten zonder papieren. De aanwezige mannen en vrouwen tekenen vreedzaam protest aan tegen het inhumane asiel- en terugkeerbeleid. Het is een beleid dat hen óf de straat op jaagt óf vastzet in detentiecentra. Die detentie moet aanzetten tot terugkeer, maar doet dat niet. Een bataljon aan terugkeer- en uitzetfunctionarissen constateert al geruime tijd dat terugkeer niet mogelijk is. Bijvoorbeeld omdat er geen reisdocumenten worden afgegeven door de ambassade van de landen van herkomst. Bijvoorbeeld omdat de gedetineerden uit een land komen dat geen erkende overheid heeft. Als een honderdtal van deze 'illegalen' op 27 september samenkomt en de openbare (media)ruimte opzoekt, dan getuigt dat van moed.

Manifestatie van Vluchtelingen op Straat
[Foto: Paul van den Berg]

Politieke stemmen verheffen zich

Zodra bij de Partij Voor de Vrijheid bekend raakt dat Cordaid de zelforganisatie Vluchtelingen op Straat met een klein bedrag heeft gesteund om dit protest te organiseren, zijn de rapen gaar. Binnen de kortste keren komen er Kamervragen van PVV Kamerleden Fritsma en Driessen. Cordaid zou een 'misleidende' organisatie zijn, die overheidsbeleid 'dwarsboomt', ja zelfs 'saboteert'. Of de minister bereid is om die redenen de volledige overheidssubsidie aan Cordaid in te trekken? Op veel plekken in de wereld helpt Cordaid stemloze en uitgesloten groepen en gemeenschappen om hun stem te laten horen, om hun krachten te bundelen. Dat gebeurt in landen die verscheurd worden door politiek gewapend geweld of die gebukt gaan onder dictatoriale regimes, maar ook in democratische staten waar minderheden, kasten, vrouwen, boeren of mijnwerkersgemeenschappen worden uit-

gebuit en onderdrukt. Ook in Nederland komt Cordaid op voor mensen in de marge; gezinnen die het moeten hebben van de voedselbank, personen die in de schuldsanering zitten en die wegzakken in de armoede. En voor migranten, mensen die 'ergens ver weg' op de vlucht slaan voor omstandigheden die wij ons met de beste wil van de wereld niet kunnen voorstellen en die, god zij geprezen, terecht komen in het land van Spinoza en Erasmus.

De Sociale Staat van Nederland

Het Sociaal Cultureel Planbureau concludeert dat het de laatste tien jaar goed gaat met Nederland. De kwaliteit van leven is zo hoog dat Hendrik Spiering ons land omdoopt tot 'paradijs aan de Noordzee' ('NRC' van 16 november). Maar in de marge van dat paradijs rafelt het hard. Je kunt er zien hoe ons 'stormbevochten land van kavels' zijn barmhartigheid aan het verliezen is. Aan de poorten van ons paradijs leven medemensen die niet bezig zijn met koopkracht of recessie, maar die uit persoonlijke nood hun toevlucht willen zoeken in onze welvarende kavels. Mensen die uit 'den vreemde' komen, van verre contreien en haarden die wij denken te kennen uit journaals en voorpagina's. Mensen zonder have of goed die we, omdat ze uit landen komen die niet op onze kavels lijken of uit landen met een BNP dat ons niet hoog genoeg is, als hamsters loodsen langs grenscontrole, schifting, opvang en terugkeer. Mensen die ook de collectieve namen hebben gekregen die bij die procedure horen. Namen van beheersing en van uitsluiting. 'De asielzoeker', 'de illegaal', 'de ongewenst verklaarde', de 'onuitzetbare', de 'geklinkerde', de 'AMV' (=alleenstaande minderjarige vreemdeling). Mensen die jaren van wachten en hopen doorbrengen in detentiecentra of onder de grond, omdat er 'help mij' op hun CV staat. 'Ongedocumenteerden' voor wie het zich op Nederlandse bodem bevinden, zelfs maar één minuut, een strafbaar feit dreigt te worden nog vóór de individuele schuldvraag wordt gesteld. Mensen die wij, met een onbedwingbare rubriceerdrang en in een zondebokreflex, bouwend aan en genietend van ons paradijs, onmenselijke namen zijn gaan geven. Vroeger was 'illegaal' vooral iets wat je niet mocht doen, iets dat je kon voorkomen door je

voorbeeldig te gedragen. Nu is het een categorie mensen: zij die aankloppen op onze poort en die we collectief niet willen binnenlaten, omdat we anders minder knus de wereldwijde en nationale crises denken door te komen. De marge van ons paradijs is een no man's land. Volgens Hannah Arendt een 'wereldloos' land, zonder toegang tot de openbare en politieke ruimte waarin je als individu je rechten kan afdwingen. Een 'onderland' waar de categorie waartoe je onvrijwillig behoort (minderjarig/meerderjarig, land van herkomst, land van binnenkomst...) bepaalt of je recht hebt op vrijheid en op een menswaardig bestaan, en waarin de regie over het eigen bestaan het aflegt tegen de richtlijn en de procedure. Het zit vol mensen in dit onderland; mensen op de vlucht die we van de overheid en van de heren Fritsma en Driessen geen vluchteling mogen noemen. Mensen die nergens mens mogen of kunnen zijn, niet waar ze vandaan kwamen, niet waar ze nu zitten, niet waar ze volgens de richtlijn behoren te zijn.

Luister naar de noodsignalen in het paradijs

Geestelijk verzorgers die voor 'illegale' migranten in detentiecentra werken, worden in de praktijk monddood gemaakt. De overheid maakt het voor hen nagenoeg onmogelijk om buiten de detentiecentra te vertellen over de omstandigheden die ze daar aantreffen, zonder het risico te lopen ontslagen of overgeplaatst te worden. Met andere woorden: hun gewetensvrijheid en hun kerkelijke roeping om toe te zien op humaniteit in de detentiecentra wordt beperkt. Het Gerechtshof in Den Haag bepaalde dat de overheid geen gezinnen met minderjarige kinderen zonder voorzieningen op straat mag zetten. Minister Leers gaat hiertegen in cassatie. Het kind van vluchtende ouders wordt bijgevolg een minderjarige 'illegale' dakloze. Hop, daar gaan ze, met een euro of vijf de winter in. Terwijl er in de nok van het paradijs wordt onderhandeld over weerzinwekkende bonussen aan falende bankdirecteuren, treffen onze dakloze 'illegalen' in de buik van het paradijs de andere restjes Nederland, die door de bezuinigingen in groeiende aantallen de straat op worden gejaagd: zwervers, verslaafden, psychiatrische patiënten, mensen

Natuurlijk werd de stem versterkt en luid ingezet.
[Foto: Paul van den Berg]

die met een slinkend PGB het hoofd niet boven water kunnen houden en ander 'werkschuw tuig' dat er maar niet in slaagt zichzelf de VOC-mentaliteit aan te meten. Luister naar Amnesty International en Vluchtelingenwerk, die zich met hand en tand verzetten tegen wat zij noemen de 'onnodige criminalisering en marginalisering van vreemdelingen'.

Een stem uit Burundi in Nederland

Of luister naar Godefroid Nimbona, Cordaid-medewerker uit Burundi die zich met het Programma Nederland inzet voor migranten en vluchtelingen. "Begin jaren negentig zag ik hoe de bevolking van mijn land in de greep kwam van angst en crisis, een synergie die fataal bleek. In tijden van onrust of onzekerheid zie je vaak dat scheidslijnen tussen groepen scherper worden getrokken. Groepen worden tegen elkaar uitgespeeld, plots zijn er zondebokken. Een crisis wordt politiek als overheden en machthebbers die antagonie gaan aanwakkeren of erger nog gaan vastleggen in overheidsbeleid. Als het slecht gaat in Burundi dan zie je dat bijvoorbeeld de homo's het moeten ontgelden. In 1993 was er voor het eerst sprake van 'rebellens' die het land op stelten kwamen zetten. Dit waren Burundezers, maar ook Tanzanianen of Congolezen werden met de vinger gewezen. En huishoudelijk personeel dat van het platteland kwam, in de steden werkte en dat er een beetje anders uitzag, werd als onbetrouwbaar gezien. De angst laaide op. 'Vreemdelingen' die sowieso al in een kwetsbare positie zaten, werden opgejaagd. Later escaleerde de boel, zoals we weten. Ik heb het ook op andere plekken in de wereld gezien: straatkinderen, landloze boeren, zwervers... mensen en groepen in een marginale en bedreigde positie worden, als crisis en angst samengaan, plots gezien als een bedreiging. Dat is een gevaarlijke omkering. De uitsluiting

wordt gezien als de oplossing. Die zondebokreflex herken ik in het Nederlandse asielbeleid en in het sociale klimaat hier. Kwetsbare groepen worden kwetsbaarder gemaakt. En zowel de politiek als een groot deel van de bevolking ziet in het verder uitkleden van mensen die al amper rondkomen en in het detineren, ondergronds jagen of uitzetten van vreemdelingen een oplossing voor een crisis waar ze zelf het minste van voelen."

Constructiefouten in het paradijs

Als we honderdduizend medemensen 'illegaal' noemen en hen daarmee categorisch een 'wereldloze' en rechtenloze illegaliteit injagen; als we zestigduizend 'onuitzetbaren' detineren, hun telefoontijd limiteren, hun post openen, hun levens ophangen aan de kale haak van de richtlijn, en als wij dat *normaal* vinden, in Nederland, in Europa, in 'deze tijden van crisis'; als dit ons antwoord is op 'de wereldwijde migratieproblematiek', dan zit er een joekel van een constructiefout in de fundamenten van ons paradijs. Als de gewetensvrijheid van geestelijke verzorgers in detentiecentra wordt geschonden; als je je met hulp aan 'illegalen' in de toekomst wellicht medeplichtig maakt aan een strafbaar feit en als een organisatie als Cordaid door leden van de zittende macht als 'saboteur' wordt weggezet, omdat wij het opnemen voor stemloze en wereldloze medemensen in nood, dan is de barmhartigheidsindex in dit land dieper gekelderd dan om het even welke beurskoers.

Aan dit artikel hebben meegewerkt Marianne van Dockum (lid van het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad), Kristel Ashra en Godefroid Nimbona, werkzaam bij Cordaid Sector Programma Nederland. Zie ook pagina 40 van dit nummer. Meer weten: www.cordaid.nl

Overgave in vertrouwen

Walther Burgering is justitiepastor en schrijver

Bij gelegenheid van zijn afscheid bij het katholiek justitiepastoraat heeft gevangenispastor Walther Burgering tien justitiepastores geïnterviewd over hun werk bij en hun inspiratie vanuit het justitiepastoraat.

Justitiepastor zijn blijkt een aparte roeping vanwege de justitiële wereld waarin deze (hoofdzakelijk katholieke) pastores zich bewegen, én vanwege de gedetineerde mensen waarmee zij werken. Beide maken het justitiepastoraat tot een bijzondere vorm van pastoraat in vorm en intensiteit.

Dicht bij eigen kern uitkomen

De titel van het boek *Overgave in Vertrouwen* verwijst naar de houding die gedetineerden innemen als ze iemand van de geestelijke verzorging in een penitentiële inrichting ontmoeten. In het vertrouwen dat zij bij de man of vrouw Gods hun ziel en zaligheid kwijt kunnen, geven zij zich over aan deze vertrouweling en vertellen heel veel over hetgeen hen is overkomen. Justitiepastores helpen hen om weer dicht bij hun eigen kern uit te komen. Opgesloten worden heeft vaak een diepgaande invloed op het welbevinden en op het welzijn van mensen die een fout hebben gemaakt, of daarvan worden verdacht. Beklemming, berusting, opstand, woede, verdriet... het komt allemaal aan bod in gesprekken die de geestelijke begeleiders hebben met de verdachte of veroordeelde mens. Maar ook beleving van schuld, verlangen naar vergeving en omgaan met onvrijheid zijn onderwerp van gesprek.

Spanning, rituelen, God, bevlogenheid en psychopaten

De justitiepastores, die in *Overgave in vertrouwen* aan het woord komen, vertellen over de spanning tussen de belangen van de kerk en die van de staat, maar ook het beleven van vrijheid tijdens detentie komt aan bod. Een pastor vertelt over hoe een gespreksgroep mannen helpt om het verhaal van hun leven op een rijtje te krijgen, terwijl zijn collega de waarde van rituelen binnen de muren onder de loep neemt. Onder de geïnterviewde pastores zijn ook geestelijk begeleiders die ruimte voor God bij gedetineerden vooropstellen. De psychopaten komen aan de orde, maar ook de genademomenten en de menselijke maat van het justitieel systeem. De rode draad door de gesprekken heen is vooral de evangelische bevlogenheid en betrokkenheid bij mensen van deze beroepsgroep.

Gelovig perspectief

Justitiepastores zijn mannen en vrouwen die voor en met gedetineerde mannen, vrouwen, jongeren en vreemdelingen pastoraal werk verrichten. *Overgave in vertrouwen* is wat er gebeurt als zij hun werk zodanig doen dat gedetineerden met zichzelf aan de slag gaan. Justitiepastores werken vanuit een gelovig perspectief en bieden liturgische vieringen en gespreksgroepen aan. Daarnaast voeren zij persoonlijke gesprekken met mensen in gevangenschap. Zij voelen zich ook mede-bewaker van de humaniteit binnen het Nederlands gevangeniswezen en zetten zich in voor een goedverzorgde nazorg als gedetineerden vrijkomen aan het einde van de straf.

Walther Burgering ziet *Overgave in vertrouwen* als een ode aan het prachtige werk, dat hij 15 jaar lang mocht doen. In december verschijnt een volgende uitgave van het justitiepastoraat, waaraan hij heeft meegewerkt: het *Bajesbrevier* voor het B-jaar. Meer informatie via www.gevangenispastor.nl. Bestellingen voor beide boeken kunnen worden gericht aan: burgerbos@caiway.nl

Gedeelde zorg, de rol van de Protestantse Kerk bij armoedebestrijding

Erik Sengers is coördinator van de Dienst Diocesane Caritas van het bisdom Haarlem-Amsterdam

Op 6 oktober 2011 verdedigde Willem Sinninghe Damsté zijn tweede proefschrift *Gedeelde zorg. De rol van de Nederlandse Hervormde Kerk / Protestantse Kerk in Nederland bij de bestrijding van armoede in relatie tot de overheidstaak*.

De auteur is jurist met een zeer brede culturele en historische belangstelling en promoveerde aan een theologische faculteit. Promotoren zijn Prof. dr. M.E. Brinkman en Prof. dr. G.J. Vonk.

De eerste indruk na het lezen van het boek is die van een grote betrokkenheid bij het thema. Uit het werk spreekt een grote verbondenheid bij de Hervormde Kerk en de Protestantse Kerk in Nederland en een intense betrokkenheid bij de mensen waar het om gaat. Hoewel erudiet, vlamt soms verontwaardiging op rond de slechte behandeling van armen en dan komt de auteur met diverse Bijbelcitaten voor ze op. Deze betrokkenheid bij kerk en armen is hartverwarmend. Helaas blijven het loze oproepen door de slechte theologische onderbouwing die de lezer niet tot een nieuwe visie brengt.

De onderzoeksvragen

De inleiding somt de onderzoeksvragen op, maar deze worden niet uitgelegd. De eerste onderzoeksvraag is 'Heeft de overheid een beleid gevoerd dat aansluit bij haar (grond)wettelijke taak tot bescherming van de economisch allerzwaksten in de samenleving?'. En de tweede 'Hoe is de afbakening van het

diaconaal werk betreffende de bescherming van de economisch allerzwaksten in de samenleving ten opzichte van deze (grond)wettelijke overheidstaak?'. Deze twee vragen wil Sinninghe Damsté vanuit vier verschillende perspectieven beantwoorden: historisch, juridisch, politiek-beleidsmatig, en tenslotte diaconaal. Waarom juist deze vier perspectieven gekozen zijn en wat hun verhouding tot elkaar is wordt niet beargumenteerd. De lezer mist de uitleg waarom

het historische perspectief vier hoofdstukken krijgt, en de andere slechts één. Verder geeft Damsté een te korte en rommelige verantwoording van zijn positie: hij ziet armoede theologisch als een verbreking van het verbond. Hij bedoelt van mensen met elkaar, maar spreekt over de gemeenschap van gelovigen en dus over de kerk, en dat armen zijn uitgesloten uit de kerk is een gotspe. Tenslotte definieert hij het begrip armoede met de omschrijving van een

Europese top uit 2002. Hoe hij deze recente en Europese omschrijving relateert tot zijn voornamelijk historisch traktaat dat op Nederland gericht is wordt niet duidelijk, maar is ook niet belangrijk want de definitie speelt in het vervolg van de argumentatie geen rol.

Historisch onderzoek

Sinninghe Damsté behandelt uitvoerig het historische perspectief. Hierin beschrijft hij de maatschappelijke ontwikkelingen, de pogingen om tot een door de burgerlijke overheid gedragen armenzorg te komen, de ontwikkeling van de protestantse diaconie en de ver-

houding van kerk en staat op het gebied van armenzorg sinds 1600. Veel nieuws staat er in deze vier hoofdstukken niet: wie een beetje bekend is met de literatuur (en het Handboek Diaconiewetenschap *Barmhartigheid en gerechtigheid* uit 2004 is daarvoor al voldoende) kent de grote lijn van het verhaal. Tot ver in de negentiende eeuw was de overheid liberaal gekleurd en werd weinig gedaan aan armoede, dat gezien werd als een moreel probleem en dus toebehorend aan het maatschappelijk initiatief en met name de kerken, die deze rol oppakken en ook verdedigen. Als begin twintigste eeuw blijkt dat de kerkelijke hulpverlening zich niet genoeg moderniseert en de armoede van karakter verandert en toeneemt, begint de overheid schoorvoetend in te grijpen door subsidies en wetgeving. Uiteindelijk neemt de overheid haar verantwoordelijkheid voor de materiële bestaansvoorwaarden van haar burgers met de Algemene Bijstandswet van 1963.

Juridisch en beleidsmatig onderzoek

In de daaropvolgende hoofdstukken werkt hij deze stelling kort uit: ja, de overheid heeft voldoende juridische waarborgen en beleidsmatige aandacht voor de zwaksten in de samenleving. Kritische opmerkingen over de huidige bezuinigingen zijn afwezig doordat de auteur sterk op wetgeving en beleidsdocumenten leunt bij zijn betoog.

Diaconaal perspectief

We zijn op tweederde van het boek als Damsté begint aan het diaconale perspectief, dat nog geen twintig van de 175 pagina's beslaat. Aan het begin van de behandeling van dit perspectief geeft hij een overzicht van specifieke kenmerken van kerkelijke liefdadigheid, die ik weergeef als illustratie van zijn willekeurige manier van werken. Zonder nadere theologische bepaling karakteriseert hij kerkelijke liefdadigheid door 1. het verschaffen wat de behoeftige concreet nodig heeft zoals de barmhartige Samaritaan deed; 2. tijdige signalering van problemen; 3. kerkelijke hulpverlening moet adequaat zijn en doorverwijzen naar professionele hulp; 4. gebaseerd op het gebod 'elkander lief te hebben als zichzelf en op dienstbaarheid aan de medemens' (pag. 105).

Bedoelt hij hier 'God liefhebben en uw naaste als uzelf'? Hij illustreert deze laatste positie met een citaat van Luther, dat hij met een ander citaat actualiseert. Dit citaat komt echter uit het *Compendium voor de sociale leer* (2004), dus uit een andere kerkelijke traditie – een lijn die hij doorzet door als laatste kenmerk te noemen dat kerkelijke naastenliefde vrij is van proselitisme (bekeringsdrang) en daarvoor Paus Benedictus XVI aanhaalt. Als nieuwe bepaling van de protestants-kerkelijke liefdadigheid is deze opsomming dus onbruikbaar. Vervolgens bespreekt hij kort enkele regelingen en beleidsstukken van de Nederlands Hervormde Kerk en de Protestantse Kerk in Nederland, om in het tweede diaconale luik informatie op te sommen over Kerk in Actie, Raad van Kerken, DISK, de werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA en anderen, die we ook op hun websites kunnen vinden.

Conclusie

In de conclusie stelt Damsté dat de overheid voldoende aandacht en zorg heeft voor mensen in nood. Maar omdat het om materiële zorg en juridische regelingen gaat vallen er steeds weer mensen en noden buiten de aandacht. De rol van de kerk is volgens Damsté 'om aanvullend en in het verlengde van de overheidstaak armoede te leningen'. Kerk en overheid zouden deze nevenschikkende taak wederzijds moeten erkennen en met elkaar samenwerken, met name in de WMO ziet hij daartoe een belangrijk middel. De kerk zou zich dan met name moeten richten op de immateriële aspecten – de materiële zijn immers voldoende door de staat behartigd. Deze conclusies hebben anderen al eerder getrokken en zijn in het huidige tijdsgewricht volgens mij achterhaald. Door het ontbreken van een stevige theologische en theoretische analyse kan de promovendus niet de dringend nodige nieuwe wegen wijzen voor de toekomst van het diaconale werk. Een gemiste kans.

Willem Sinninghe Damsté, *Gedeelde zorg. De rol van de Nederlandse Hervormde Kerk / Protestantse Kerk in Nederland bij de bestrijding van armoede in relatie tot de overheidstaak*. Maconnieke uitgeverij FAMA, Purmerend ISBN 9789072032003.

Agenda & weetjes

De diaconale Studiekring en landelijk bureau DISK zijn de aanstichters van *Diaconie in beweging. Handboek Diaconiewetenschap*, dat in december verschijnt en is bij uitgeverij Kok Utrecht en landelijk bureau DISK. Elders in dit nummer leest u er meer over. Prijs euro 34,95. Bestellen: www.disk-arbeidspastoraat.nl.

De dissertatie van Henk Meeuws *Diaconie. Van grondslagenonderzoek tot een pleidooi voor een diaconale mystagogie* kunt als ijverige lezer van dit tijdschrift niet gemist hebben. In het septembernummer is Henk Meeuws uitgebreid geïnterviewd en in dit nummer geven Jozef Wissink en Herman Noordegraaf hun reacties. Prijs 22,50. Bestellen: www.disk-arbeidspastoraat.nl.

Landelijk bureau DISK verzorgt elk jaar werkmateriaal voor viering en gesprek voor de Zondag van de arbeid (29 april 2012), biddag (14 maart 2012) en dankdag voor gewas en arbeid (7 november 2012). Het boekje verschijnt in de derde week van januari 2012 als eerste nummer van *On-dersteboven* en het thema is 'Wordt de pijn van de crisis duurzaam verdeeld?'

De werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA heeft vooruitlopend op de effecten van de grote bezuinigingen 13 mensen geïnterviewd, hoe zij nu rondkomen met hun inkomen. De interviews en huis-houdboekjes zijn gepubliceerd in het katern *De Boodschappenmand - Koopkracht in de praktijk*, dat gratis te verkrijgen is zolang de voorraad strekt. Bestellen: www.armekant-eva.nl

De expositie *Werken van barmhartigheid – werken aan gerechtigheid* is te zien bij Solidair Friesland, met bijbehorende gesprekshandleiding. Aan de hand van deze expositie wordt het gesprek over diaconie in parochies gestimuleerd. Solidair Friesland verzorgt de bezinningsbijeenkomsten. Na Leeuwarden, Lemmer, Blauwhuis, Burgum, Balk, Wollega en Bakhuizen volgen binnenkort St. Nicolaasga, Frederiksoord/Wilhelminaoord en Steggerda. Hopelijk binnenkort ook in de andere parochies in Friesland. Kijk op www.solidairfriesland.nl of mail: info@solidairfriesland.nl, of bel: 058-2130046.

'Verweer en vernieuwing' is het motto van de vijf regionale Alliantiedagen in het najaar van de Sociale Alliantie. Inhoudelijk draait het om de aanscherping van de WWB en de invoering van de Wet Werken naar Vermogen. Inmiddels is de serie van vijf Alliantiedagen voorbij en er zijn ruim 500 mensen aanwezig geweest. Alle lezingen, stukken, verslagen van de workshops kunt u vinden op www.socialealliantie.nl of www.stichtingclip.nl.

Elk jaar overlegt de Sociale Alliantie met de Staatsecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Nu is dat Paul de Krom. Het overleg van 7 december is voorbereid met een Voorstellenbrief *Dialoog uit het diametrale. Een open gesprek over ambities en twijfels*. Als u dit tijdschrift opent en op deze pagina bent aangekomen is het gesprek al geweest en is waarschijnlijk het verslag ook af. Kijk op www.armekant-eva.nl, www.socialealliantie.nl of www.stichtingclip.nl.

Cordaid Programma Nederland

Cordaid Programma Nederland helpt op diverse manieren om diaconaal werk in parochies en in Nederland mogelijk te maken. Zo is ook de vernieuwing van *Diakonie & Parochie* door Cordaid Programma Nederland mogelijk gemaakt. Dus uw diaconaal initiatief kan ondersteund worden.

Als u meer wilt weten hoe Cordaid u kan ondersteunen, bezoek dan de site www.cordaid.nl. Kijk in de menubalk naar *Over Cordaid* en klik vervolgens op *Steun voor uw project*.

Project indienen

Maakt u zich met uw stichting of vereniging sterk voor de meest kwetsbaren in Nederland? En kunt u daar wel wat extra steun bij gebruiken? Dien dan een aanvraag in bij Projecten Nederland. Met dit fonds steunt Cordaid projecten die zich richten op Nederlanders die in moeilijkheden verkeren.

Op de webstek vindt u de criteria voor projectaanvragen, het aanvraagformulier en het rapportage protocol. Meer weten?

Cordaid Nederland

Postbus 16440

2500 BK Den Haag

T: 070 31 36 255

E: bb-cn@cordaid.nl

Cordaid Bond Zonder Naam

Cordaid Bond Zonder Naam biedt in het programma Armoedebestrijding in Nederland financiële steun aan mensen in Nederland, die buiten hun schuld in de problemen zijn gekomen. Daarnaast steunt Cordaid Bond Zonder Naam projecten voor kwetsbare groepen, zoals daklozen, asielzoekers en (ex-)verslaafden.

Nieuw is de mogelijkheid om als maatje van het project SchuldHulpMaatje voor de cliënt steun aan te vragen. Cordaid Bond Zonder Naam verdubbelt de inzet die u zelf als Parochiële Caritas Instelling, diaconie of Noodfonds doet. U kunt zo meer voor uw maatje in nood doen, bijvoorbeeld om acute woonuitzetting of energie afsluiting te voorkomen of een kapotte wasmachine of koelkast te vervangen. Meer weten? Klik dan op www.cordaid.nl/nl/bond-zonder-naam-home.html

Cordaid Bond Zonder Naam

Postbus 16437

2500 BK Den Haag

T: 070-3136220

E: info@cordaidbondzondernaam.nl

Donateurs

De Diaconale Alliantie zoekt ook donateurs. Het opzetten en bijhouden van deze digitale ontmoetingsplek kost geld. We zijn geholpen met elke bijdrage, klein of groot. Uw financiële gift maakt de instandhouding van deze diaconale website mogelijk.

Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad (LKDB),

Kamer van Koophandel 41183443,
Bankrekening nummer 171432, ten name van beheersstichting LKDB, onder vermelding van "Gift Diaconale Alliantie".

Abonneer u op Diakonie & Parochie

De kosten voor de jaargang 2011 bedragen € 17,10, inclusief portokosten. Na opgave ontvangt u de resterende nummers van de jaargang thuisgestuurd. De kosten voor de jaargang 2012 zullen maximaal € 20,00 zijn, inclusief portokosten. Voor dat bedrag heeft u een praktisch diaconaal vaktijdschrift, waardoor u op de hoogte blijft van de ontwikkelingen op het katholieke diaconale terrein.

Mail uw volledige adresgegevens naar administratie@rkdiaconie.nl

Diakonie & Parochie

Wat is dit voor een tijdschrift?

Onder *Diakonie* verstaan we:

- allerlei manieren waarop
- groepen christenen (waaronder parochies)
- zich solidariseren met mensen in nood
- of werken aan het oplossen van maatschappelijke problemen.

Diakonie & Parochie is een tijdschrift dat speciaal naar parochies en Parochiële Caritas Instellingen kijkt. Het wil de lezers helpen parochies te doen uitgroeien tot meer diaconale gemeenschappen.

Diakonie & Parochie is een uitgave van het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad, een werkgroep van de diaconale dienstverleners uit de bisdommen en enkele landelijke katholieke diaconale organisaties. Het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad vormt ook de redactieraad. Het tijdschrift verschijnt vier keer per jaar.

Abonnementsprijs € 20,00 in 2012, losse nummers: € 5,00 excl. porto.

Voor abonnementen en bestellingen:

LKDB, Luijbenstraat 17, 5211 BR 's-Hertogenbosch.

E-mail met opgave van alle adresgegevens: administratie@rkdiaconie.nl

Abonnementen worden automatisch verlengd, tenzij schriftelijk wordt opgezegd voor 1 november.

Het tijdschrift werkt nauw samen met de site van de Diaconale Alliantie www.rkdiaconie.nl

Kijk voor meer diaconale voorbeelden en meer diaconale spiritualiteit op deze site. Doe er zelf aan mee.

Vraag een inlogcode aan. Bezoek www.rkdiaconie.nl

Colofon

Aan dit nummer van *Diakonie & Parochie* werkten mee: Kristel Ashra, Walter Burgering, Peter de Bie, Hub Crijns, Jan Damen, Marianne van Dockum, Ellen Hogema, Klaas van der Kamp, Mieke Kerkhof-Scheenaard, Bart Koet, Frank van Lierde, Jan Maasen, Ernst Meyknecht, Godefroid Nimbona, Herman Noordegraaf, Guus Prevoo, Erik Sengers, Jack Steeghs, Ton Snepvangers, Jozef Wissink.

Eindredactie: Hub Crijns.

Foto omslag: Peter de Bie.

Redactie en uitgever: LKDB, 's-Hertogenbosch.

Opmaak: VanEckDesign, Boskoop.

Druk: Drukkerij Accuraat Breda.

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen uit dit tijdschrift wordt op prijs gesteld, mits de bron wordt vermeld. Uitgezonderd zijn foto's, gedichten en cartoons.

ISSN 0922-9647

Meditatief

Ubi caritas est

gebrekkig
ziek
gevangen
koud
vreemd
eenzaam
verdrietig

liefdevol
raken en aanraken
geraakt worden
raakbaar zijn
ogen om te zien
oren om te luisteren
neus om te ruiken
handen om te gebruiken
voeten om te lopen
rug om te dragen
wie dan?
hoe dan?
je medemens in nood
ontmoeten

zwervers elke dag eten brengen
verslaafde mensen drinken geven
verwarde mensen kleden
rare vreemdelingen onthalen
verslaafde gevangenen bezoeken
aids zieken bezoeken
verlaten verstorvenen begraven

barmhartigheid doen
gerechtigheid nastreven
ruzie verzoenen
vrede maken

waar liefde is
daar is God